

interkom

ČS FANDOM

informační
servis
fandomu
5/2021

Runa Rider 2

Prožívám dilema známé jako problém polovypité nebo napůl plné sklenice. Na Marsu obrazně řečeno poskakuje netrpělivostí mrňavá helikoptéra jménem Ingenuity. Svoji garáž má v marsovském džípu Perseverance.

Už je z ní venku, přečkala mráz marsovské noci a měla startovat v neděli. V průběhu dne však inženýři její vzlet odložili, momentálně to vypadá na středu.

Dilema spočívá v tom, že jednak mám radost, že se něco takového chystá, jednak je mi líto, že to nevyšlo. Málo chybělo a NASA by se trefila do 12. dubna. To je bez nejmenších pochyb významné a radostné datum, kdy Jurij Gagarin obletěl Zemi jako první kosmonaut světa.

Posunul tehdy kosmické závody mezi Sovětským svazem a Spojenými státy natolik, že Sověti pak vedli nějakou dobu, jak se říká, o parník. Bylo by pěkné, kdyby helikoptéra vzlétla na chlup přesně 60 let po Gagarinovi. První let skutečného letadla podnikli bratři Wrightové 17. prosince 1903. Jestli se let helikoptéry podaří, jako že věřím, že ano, bude to ani ne 120 let poté.

Hlavní pohon sen

Vzpomínám na zesnulého druha ve zbrani, spisovatele sci-fi Ludvíka Součka. Ten oslovil moji generaci v době krátce po Gagarinově letu trilogií Cesta slepých ptáků. Její třetí díl Runa Rider popsal cestu na Mars a život na něm tak věrohodně, jak to jen velký mystifikátor uměl.

V té době se zrodil Jára Cimrman a lidé věřili na život na Marsu stejně ochotně jako na Cimrmana. Moje schopnost ně-

čemu věřit od té doby povážlivě zeslábla. Nicméně jiskra nadšení ve mně zůstala a věřím, že v tom nejsem sám.

Jen si to považte, helikoptéra na Marsu! Vypadá jako hrač-

ka, na Zemi by vážila něco pod dvě kila. A co mě na designu té věci fascinuje nejvíc: má protiběžné vrtule o délce metr dvacet, tvarem připomínají lžičky na boty, jsou to takové pěkné břichaté vrtule. A musím opakovat – jsou protiběžné... Že vám to nic neříká? Ale přece protiběžnými vrtulami byl poháněn elektrický letoun Albatros v románu Julese Vernea Robur dobyvatel!

Tím se nám to všechno pěkně uzavírá do logického celku. Od Vernea ke Gagarinovi, od Gagarina k Součkovi i k Cimrmanovi a odtud na Mars k helikoptéře velké jako dětská hračka. Čím že je to poháněné? Že elektřinou? Nenechte se vysmát. Ten hlavní pohon je sen, je to schopnost ztřeštěného nápadu. Ano, ztřeštěného. I ti bratři Wrightové museli být ztřeštění, jinak by se zabývali něčím rozumnějším než letadlo. Třeba výrobou sudů na pivo.

Ondřej Neff / ČRo Plus: 12. 4. 2021

OBSAH

Runa Rider 2	1	Kim Onsu: Skříň #13	14
Čtenářův průvodce po Interkomu	2	Garth Nix: Andělský mág	15
Nové termíny conů	2	Rozhovor s Martinem Petiškou	18
Předplatné i doplatné	2	Bounty, dívka, zlatý robot	21
Hvězdný bulvár	3	Slovenská SF/F v roku 2020	23
Nič, len príbeh	6	Časem s vědou – květen	26
Nové auto	7	Nejšťastnější den nejmocnější ženy	27
Star Wars: Pomsta Sithů	8	Třeštění letitého popularizátora 108	27
Soudobá archeologie	10	Kniha roku Sardenu 2020	28
Robot, to zní hrdě (i po 100 letech)	11	Virus, ze kterého šíříme	28

Jaroslav Veis : 75
Blahopřejeme

Čtenářův průvodce po Interkomu

K obsahu tohoto čísla

Ačkoli Interkom v poslední době vychází jako když hrom bije, k tomu, abychom Martinu Petiškovi a Jaroslavu Veisovi popřáli k sedmdesátinám a pětasedmdesátinám v předstihu, jsme se ještě nedopracovali, tak alespoň dodatečně, přátelé, blahopřejeme a děkujeme za vše.

Nepředpokládám, že by někdo z našich kmenových čtenářů neznal povídku Franty Novotného *Jak jsme si pořídili auto aneb Slohová práce z alternativního světa*, ostatně najdete ji třeba v sebraných autorových povídkách *Hvězdné hry*, ale Interkom se občas dostane do rukou i lidem mimo nejstarší a nejlhubší fandom, a těm bych chtěl vysvětlit, že k opravdovému pochopení, proč na straně 7 najdou úryvek fejetonu Ivana Hofmana o obtížích s koupí automobilu, bez znalostí právě připomenuté povídky zkrátka nedojdou.

Dalšími fejetony přispěli Ondřej Neff na straně 1 a Jaroslav Veis na straně 10.

Dvěma dlouhými a důkladnými pracemi nám číslo pomohli zaplnit Zuzka Hloušková a Jirka Grunt. První zevrubně rozebírá vydání loňských knih věnovaných sto letům slova Robot, druhý nad knihou Gartha Nixe *Andělský mág* spřádá síť úvah o vztahu pohádky, fantasy a SF při vzájemném ovlivňování a vývoji.

Petr Svoreň jr. nám představí osobnost a dílo americké spisovatelky a akademičky Camille Pagliaové, hlavně její překvapivé hodnocení epizody *Star Wars: Pomsta Sithů* jako vrcholného díla našeho zatím nepřilíš dlouhého století.

A jak jsme slíbili, přinášíme i další doslov k už vydané knize, opět od Juraje Malíčka a opět jde o knihu Teda Chianga.

Ivo Fencel vedle recenze dětské knihy Ondřeje Neffa přispěl i rozhovorem s výše zmíněným jubilantem, a František Houdek nám napsal pravidelnou dávku vědy.

Zdeněk Rampas

Předplatné i doplatné

Předplatné činí opět 300 Kč a zaplatit lze přes konto u Fio banky, které má tu výhodu, že bez poplatků umožňuje poslat peníze i slovenským předplatitelům. Takže pro platbu z ČR použijte číslo konta: 2700397108/2010 a pro platbu ze SR IBAN: SK89 8330 0000 0027 0039 7108 (platbu zadejte jako vnitrostátní převod). ZR

Viktor Janiš v tričku NYXu | Foto: Lukáš Bíba

Podcast: *Fantasy učí čtenáře trpělivosti, ale Clarková je rozjetá od začátku* na <https://magazin.aktualne.cz/kultura/literatura/podcast-fantasy-uci-ctenare-trpelivosti-clarkova-janis/>
r~0e0edab2a29411eb8e470cc47ab5f122

interkom

INFORMAČNÍ SERVIS ČESKOSLOVENSKÉHO FANDOMU

číslo 5/2021 (343)

Adresa redakce

INTERKOM

Letecká 6, 161 00 Praha 6, ČR

e-mail: zrampas@gmail.com

<http://interkom.vecnost.cz>

Šéfredaktor

Zdeněk Rampas, MCL

Grafická redaktorka

Kristýna Benediktová

Redakční kruh

Franta Houdek a Michaela

Slovenské korektury

Silvia Alexis

Autoři tohoto čísla

Erika Ena Adamcová, Ivo Fencel, Ivan Hofman, Jaroslav Houdek, František Houdek, Honza Křeček, Juraj Malíček, Ondřej Neff, Martin Petiška, Zdeněk Rampas, Petr Svoreň jr., Jaroslav Veis

Fotografie

Ondřej Neff

Sponzoři tohoto čísla

Jiří Doležal, Jiří Grunt, Petr Habala, Jan Haberer, Jan Poláček, Daniela Kovářová

Vychází nepravidelně.

Uzávěrka tohoto čísla

byla dne 23. 4. 2021

ISSN 1212-9089

Všechny články a recenze

© INTERKOM

Hvězdný bulvár

Odposlechnuto

Dnes začíná sčítání lidí, domů a bytů, které potrvá do 11. května. Dejte si hlavně bacha na otázku „Kam chodíte či jezdíte do práce nebo do školy?“ – je to chyták. **Václav Dolejší**

Víte, proč otevřeli papírnictví?

Protože Faltýnek ztratil diář. **Satai**

Víte, proč OSA zase vystrkuje dráčky?

Protože si nemůžeme jít zazpívat za hranice. **ErgoSum**

Pokud zjistíš, že máš volný čas, znamená to, že jsi zapomněl na nějaký úkol, který ti dala manželka. **Voyager**

Ve vietnamské večerce: Dobrý den, máte test na covid? Samozřejmě, chcete pozitivní, nebo negativní?

Potká americká výprava lovců ruskou výpravu. Ruská výprava s sebou vleče medvěda. Američané se ptají: „Grizzly?“

A Rusové odpoví: „Nět, strelili.“

◆ ◆ ◆

● **26. března** jsem podnikl velkou cestu do Časlavské a pak za Honzou Hýskem, ten vydal čtvrtý svazek svých kryptadií **Obrazový knihopis českých erotic** (Kryptadia IV), tento díl je o to zajímavější, že je ilustrovaný. Vydavatel bibliofilii Koudelka zase vydal povídku z pera tajemného génia Harry Crassta, jehož *Strach nad Albrechtovem* se nesmazatelně vryl všem čtenářům a který Lege Artis distribuuje. Více na <http://lege.cz/lanab.htm>

● **27. března** dorazil článek o Bouchim, Interkom 4 je hotov. Prosba: neposouvejte v noci ty hodiny všichni náraz, ať nám ten systém taky nezkolabuje. **Rady paní Alenky**

Zemřel Petr Kellner, asi letěl podle špatného času.

Dnes slaví sedmdesátiny Martin Petiška, ve scifistických

luzích a hájích známý hlavně jako Eduard Martin. Více najdete na straně 18.

● **28. března.** Ztracený letní čas, vstal jsem až po poledni ☺ a okolo čtvrté volá Pavel Poláček, v sedm odpoledne máme virtuální poradou.

● **29. března** mě napadá, že Petr Kellner připsal kapitolku do knihy o Česích na Aljašce, tedy asi v ní nebude, ale přinejmenším jeho neštěstí knihu zpozdí... Jarda s tím má dost práce, tak se zatím mohu věnovat jiným věcem.

● **30. března** jsem strávil 40 minut v tunelu magnetické rezonance, co tam, tedy ve mně, objevili, se dovím 16. příštího měsíce. Zbytek dne po návratu z ÚVN pak nějak rychle utekl...

● **31. března** na zastávce MHD, odkud jsem před 24 hodinami odjížděl z ÚVN, auto zmasakrovalo okolo šesti čekajících...

Dostal jsem mail od jednoho fanouška, staří fanové poznají, o koho jde, mladí o něm přes jeho zásluhy stejně nikdy neslyšeli. Vytkl mi, že se z Interkomu stává náboženský časopis, protože mimo jiné dopouští „chválení pouti do jakýchsi údajně svatých míst“. Dalo mi práci zjistit, co by tak mohl mít na mysli, a napadla mě jen poslední věta textu Franty Novotného: *budoucí generace těch, kteří odejdou ke hvězdám, budou v nejskrytějších koutku duše poctívat tesknotu a nostalgii kvůli druhému vyhnání z ráje, ... a budou navštěvovat Zemi jako posvátné místo.*

To už není otázka špatného pochopení textu, ale zřejmě stačí použití zakázaných slov. Jak se to liší od ostrakizace někoho, kdo použil slovo negr? Možná je to tím lockdownem a nemožností mluvit s jinými lidmi, ale zdá se, že doba způsobuje, že se z roztomilé zařatosti snadno může stát fanaticismus nebezpečný jak okolí tak i jeho nositeli.

● **1. dubna** vyšel dubnový Interkom, to se nám snad ještě nikdy nepříhodilo, protože je ale zítra Velký pátek a v pondělí jsou Velikonoce, přečetli jste si ho, předpokládám, až okolo osmého.

A kdy jindy než na apríla se ozval uživatel mého programu Kompendium, že nově v programu uložená data nejdou načíst a práce i několika hodin je ztracená. Problém se naštěstí brzy vyřešil, nepočítal jsem se vkládáním textu s „neviditelnými en-

try“ (jen CR a ne CRLF), které do textu propašoval překladač z angličtiny. Ach jo.

Ivo Fencel poslal recenzi na starší drákulovinu, snad vám nebude vadit, že kniha není novinka, důležité je, že je zajímavá.

● **3. dubna** Richard Šusta poslal anotaci třetího dílu Války mermů. Sázím knihu šermířských povídek pro Leonida Křížka.

A Jiří Olšanský má 71. narozeniny. Když jsme loni v Heršpících s Alešem Kovalem a Pavlem Poláčkem kvůli pandemii poněkud opožděně během prvního rozvolnění oslavili jeho jubileum, ani nejhorší pesimisté nečekali, že za rok bude vlastně ještě o dost hůře.

● **4. dubna** se ozvala naše čtenářka a kdysi i příspěvatelka Miša Talašová, shání místo nakladatelské pracovnice.

● **5. dubna** píše Jarda Olša: *byl jsem Vaňkem připojen na zajímavou skupinu kolem šileného švédsko-německého fanouška, který dělá historii Euroconů... Tak jsem jim tam taky nasypal pár věcí... Kuju železo dokud je žhavé, vyhledal jsem tabulku se svými údaji o Award ESFS (před lety vyšla v IK), poslal jsem ji Jardovi a obratem mi ji vrátil doplněnou.*

● **6. dubna** dělám e-knihy z Příběhu spalovače mrtvol (Spěšný vlak už čeká jen na novou obálku).

Večer s Jardou Olšou, který už nějak aljašskou katastrofou nejbohatšího Čecha administroval a můžeme se vrátit k našemu projektu výstavy o českých stopách na Aljašce...

Před 100 roky se narodil František Bělský.

● **7. dubna** poslala Zuzka H. recenzi Robota100, a dnes mi také dorazila kniha *Sen ve snu*, pořídil jsem si ji na základě recenze Iva Fencila v IK 1-2/2021, je opravdu parádní :-)

A máme nového ministra zdravotnictví. Správně by se asi měl jmenovat Loužný.

Zemřel Karel Pacner; jednou jsem s ním jel v sobotu z Avalconu, slíbil jsem Pavlu Kosatikovi povídat něco o SF a fandomu v jakémsi nočním pořadu v rozhlase, a Ondřej Neff mi řekl, že Karel P. odjíždí svým vozem do Prahy ještě toho dne, což se mi při všeobecně známé víkendové dopravní nedostupnosti Chotěboře velice hodilo. Tak jsme si hodinu cesty povídali o všem možném, mám dojem, že hlavně o ruských špionech. Kdybych trochu přemýšlel, mohl jsem načerpat nějaké zajímavosti o kosmonautice, kterými bych se blýsknul u Pavla, ale takhle já nefunguju, jsem mistr schodišťových vtipů. Pro vzdělance l'esprit de l'escalier.

● **8. dubna** hlásí Mirek Dvořák, že Interkom 4 dorazil do Brna, tak se pro něj i já konečně vydávám do Jalny. (Nějak jsem první dny v týdnu nepostřehl, že už skončily Velikonoce a lidé zase chodí do práce.) Pak jsem pokračoval do Čáslavské, kde jsem část výtisků odevzdal Filipovi a koupil si XB-1. Tohle číslo mi zase připomenulo jubileum Martina Petišky, snad jeho interview najdete už v tomto čísle. V XB-1 se Vladovi podařilo dát obálku knihy *Největší skandál v dějinách lidstva* do oslavného textu hnedle dvakrát, sice na různé strany, zato proti sobě ☺ Chtěl

jsem pak zajít ještě do Arga, když už jsem se dostal tak blízko, ale Richard Klíčnický odjel na Moravu o den dříve a zapomněl se zmínit, ach jo.

● **9. dubna** přistála od Randalfa adresa přednášky Romana Hrušky, do neděle na to musím kouknout, budeme si o tom povídat na virtuální poradě.

● **11. dubna** dopoledne úspěšně proběhla akce druhého očkování Mišina otce v ÚVN; odpoledne si uvědomuji, že jsem ještě nenašel chvíli na skouknutí Doktorovy přednášky *Pandemie a jejich důsledky*, první z cyklu KLF Ostrava uvádí. Pár minut před sedmou jsem zhlédl podstatnou část a byl čas se přihlásit. MS Teams se chvíli vzpouzely, ale pak jsem se dostal mezi obvyklé podezřelý, jen Roman Hruška nikde, spletl si termín zahájení s jeho koncem. Aleš Koval se zatím zmínil o roztomilém omylu, kdy se jej přítelkyně z italských diplomatických kruhů ptala, co říká na odvolání ministra Petříčka. Samozřejmě o ničem nevěděl. Pak jsme hodnotili/chválili přednášku a s Romanem Krestou probírali organizaci besedy či možnosti doplňujících otázek za YU pořadem.

Mezitím se přihlásily Daniela Kovářová a Františka Vrbenská a všiml jsem si, že občas někdo z hostů vypadá poněkud nesoustředěně. Pak se ukázalo, že paralelně sledovali ministerské rošády, a hele, Petříček se pakuje... Daniela se zmínila o devastujícím účinku současných zmatečných vyhlášek a nařízení na náš právní řád. Změna volebního zákona na poslední chvíli tomu asi také neprosplá.

Aleš v souvislosti s pandemií připomenul knihu *Biologická časovaná bomba*, tu mám spojenou s Ludmilou Freiovou a jejím „přiznáním“, že Taylorova kniha ji přivedla k psaní SF. Napadlo mě, že by mohla vzniknout zajímavá přednáška na téma, co dodnes platí či už naopak neplatí z formativních knih našeho mládí, k *Biologické časované bombě* bych přidal třeba *Nahou opici* od Desmonda Morrise, tu zvláště, protože ji Yota znovu vydala ještě v roce 2018, a jistě by se našly knihy i z dalších vědních oborů. Je ale otázkou, zda by to zajímalo mladší ročníky formované jinými (nebo žádnými) knihami.

Doktorovu přednášku najdete zde a můžete pod ni připojit své komentáře: <https://www.youtube.com/watch?v=dp6y3-bE1jg>

● **12. dubna** roku 1961 Jurij Alexejevič Gagarin v lodi Vostok 1 obletěl Zemi a po 108 minutách přistál.

O dvacet let později tento den poprvé odstartoval raketoplán Columbia, a nechybělo mnoho a letos v tomto datu odstartovala první marsovská helikoptéra.

● **13. dubna** ač není pátek, piší z distribuční firmy: *V souvislosti se zvýšením cen paliva jsme byli nuceni upravit cenu za dopravu o 50 Kč za odvoz a podání do ČR i SR. Zároveň máme avízo o 45% zdražení obalového materiálu, takže od 1. 5. bude zvýšená i cena za balení o 0,10 Kč/ks. Tento měsíc jedeme ještě ze starých zásob. :-)* Soudím, že tím na nás dopadne další ekologická daň, přestože předpokládám, že naši čtenáři obal po In-

Toto je Jurij Gagarin

Mladý muž, který prestal fajčiť, piť a trénoval 11 rokov non-stop. A to všetko iba preto, aby strávil 108 minút mimo Sovietskeho zväzu.

terkomu ještě využijí k něčemu, k čemu by místo něj koupili jiný igelitový pytlík.

Zatím jsem to průběžně zdrazování neřešil díky obětavosti našich sponzorů, kteří hradí asi pětinu nákladů na tisk a poštovné, ale nevylučuji, že si na konci roku udělám čas a spočítám, zda není třeba zvýšit předplatné.

Ale zase Martin Gilar píše, jak je s očkováním v USA: *My jsme v USA opravdu s očkováním dost daleko, Renata je očkovaná plně (Moderna), já jdu příští týden na druhého Pfižera a Dominik (19) pracuje při škole v supermarketu, tak dostal Johnsons & Johnson. Teď uháníme termín pro Matese, který může dostat jen Pfižera, toho dávají od šestnácti. Pracuju většinou z domova, ale Matese chodí třikrát týdně do školy a Dominik třikrát týdně stojí u pokladny ve Stop Shopu. Koukal jsem, jak se v Čechách rozlezla B. 1. 1. 7 a teď se rozlézá v USA. Ještě bude veselo.*

● **14. dubna** vyšel v Deníku N velký rozhovor s Julií N. *Život je jen (velká kosmická) náhoda. Nebo ne? S vědkyní a scifistkou po stopách života ve vesmíru.*

Večer se ozval Jarda Olša, knižička o Čechách na Aljašce se blíží dokončení. Když došlo na povídání o dětech, tak jsem se dověděl, že u nás (tím, z jakých poměrů se dokázal vymanit) docela slavný klavírista Tomáš Kačo žije v LA a učí Jardova syna Sebastiana, svět je malý.

A Randalf vyvěsil pozvánku na Doktorovu přednášku, viz text k **11. dubnu**, a pro případ, že nechcete listovat, tak i zde <https://youtu.be/dp6y3-bEljg> Případné dotazy pište k videu, on-line diskuze nad přednáškou proběhne v neděli přes Zoom.

A konečně jsme se sečetli, ten systém kupodivu fungoval a nebylo třeba, aby se stejné věci vyplňovaly vícekrát. Jako třeba adresa lidí žijících ve společné domácnosti. S takovou vstřícností jsem se u české státní správy ještě nesetkal. Uvidíme, jakého pokroku se ještě dočkáme u dalšího sčítání v roce 2031.

● **15. dubna** se objevily recenze nového románu Aleny Mornštajnové *Listopád* od Aleše Palána a Radima Kopáče. Nikdy jsem od ní nic nečetl a nevím, zda se to touto knihou změní, zdá se, že líčí další normalizaci, jen tvrdší než tu, kterou zažila má genezace. Nebylo by přínosnější napsat dobrý román o tom, co tu bylo, než pokoušet se o kontrafaktuální fikci?

● **16. dubna** si ráno přivstanu, chystám se do ÚVN na závěrečný souhrn všech těch vyšetření z posledních měsíců. Pár minut před plánovaným odjezdem, kdy Michaela ještě v nedbalkách dávala antibiotika otci, zazvonil mužik z Pražské plynárenské, že by rád zkontroloval těsnění plynoměru. Bylo to bez varování, takže cesta k plynoměru nebyla jednoduchá, ale nějak se tam vedle krabic SF archivu dostal. I já jsem nakonec autobus chytil a do Vojendy dojel s obvyklým předstihem. Dál už to ale bylo celkem na levačku, vlastně jako vždycky, zkrátka návrat do starých časů, jako by ani pandemie nebyla. Doktor se objevil s půlhodinovým zpožděním, na chodbě před ordinacemi bylo víc lidí než v autobusu a vagonu metra, kterými jsem přijel, dohromady, a několik z těch čekajících bylo dokonce objednáno na dřívější čas než já. Alespoň že výsledky vyšetření dopadly celkem dobře, takže ještě Interkom neodhlašujte.

● **17. dubna** kouknu po půlnoci na Neviditelného psa a hlavní článek nese titul *Babiš příjemně překvapil*. Říkám si, čím mohl AB Ondřeje příjemně překvapit, nalehl snad na meč?, ale ne, jen zatrl Hamáčkovu cestu do Moskvy.

Michaela odpoledne sleduje pohřeb prince Filipa. Pro mnoho soudobých dobrotrusů byl v posledních (poblázněných) letech poněkud nepřijatelný, protože odmítal přizpůsobovat své chování všeobecnému pokrytectví a svou řeč aktuálnímu dobosloví a setrval ve svých zvycích z doby, kde se já narodil a jemu bylo 35. Pokud ale bylo třeba, uměl se chovat jako diplomat, když se jej při návštěvě Japonska ptali, zda je v zemi poprvé, nechlubil se tím, že 2. září 1945 sledoval jako poručík japonskou kapitulaci císařství z lodi kotvící vedle USS Missouri. Jak si ostatně můžete přečíst v článku Franty Novotného: *Lodě prince Filipa*.

<https://neviditelnypes.lidovky.cz/zahranici/historie-lode-prince-philipa>.

A210414_204308_p_zahranici_wag

● **18. dubna** dopoledne vyplavala účast ruských agentů na výbuchu ve Vrbětících. První, co člověka napadne, proč po sedmi letech právě dnes, když se např. Hamáček chystal k Putinovi? :) Být to v dobách, kdy státním vládlí státníci a ministři měli i jiné úkoly než směřovat penězovody do kapes svých sponzorů, mohli bychom si myslet, že ten nakonec zrušený výlet do Moskvy byl součástí nějaké velké hry, která měla ukořát řídicí pracovníky ruské špionáže. Protože ale tušíme, kdo nám vládne jak na lokální tak evropské úrovni, půjde jen o obvyklou blamáž. (A pozoruju, že okolo páté odpoledne tuhle úvahu prodělal i nějaký Hamáčkův poradce a tento nyní tvrdí, že od počátku věděl, že se nikam nepoletí.)

Odpoledne se mi dovolal Franta Moravec, zda má připravit Březovou na Jarní poradu fandomu (hlavně založit na guláš), loni jsme za příznivějších okolností Poradu zrušili, tak jsem odhadl, že letošní bude nejlépe uspořádat jen virtuálně.

Pět minut před sedmou mi Michaela připomenula besedu po Doktorově přednášce, tušil jsem, že nebude příliš divoká, jediný příspěvek pod ní jsem přičinil já, aby se ostatní osmělili, ale ono se vlastně až tolik nebylo nač ptát.

Ač na jiné platformě (ZOOM), sešli se obvyklí podezřelí, nový byl jen Víťa Štach a Františka, která se připojila z nemocnice, kde jí dávají do pořádku pro nějaké arytmií. Raku Rak nám řekl, že v Polsku vyšla ve dvou svazcích kniha *Klubówkowe szaleństwo*, musím zjistit, zda je jen o klubovkách, nebo jsou to i dějiny polského fandomu. Tak nashle zase 2. května.

● **19. dubna** má 75. narozeniny **Jarda Veis**, blahopřejeme.

Začal jsem číst knihu *Lidská tragédie* od Orlanda Figese. Snad mi pomůže pochopit, co se to v těch ruských hlavách děje. Autor nejde tak daleko, aby poukázal na dědičné poškození národa poddanským Zlaté hordě, za poslední okamžik, kdy se dalo Rusko ještě zachránit pro civilizovaný svět, bere reformní úsilí vlády Alexandra II. Poté co jej nedočkaví demokratizátoři v roce 1881 zavraždili, vydali se jeho syn Alexandr III. a vnuk Mikuláš II. (poslední) cestou utužování samoděržaví. A jak to dopadlo, víme všichni a musíme v tom (spolu s Rusy) žít.

● **22. dubna** dorazil příspěvek od Britské konzervy, tento víkend bychom mohli dokončit květnové číslo. **Zdeněk Rampas**

Nič, len príbeh

Ted Chiang po druhý krát. Hlbšie, bystrejšie, komplikovanejšie. Akoby bolo celkom jedno, že z Teda Chianga sa medzičasom stala svojho druhu mainstreamová spisovateľská hviezda; chlapík, ktorého pre New Yorker recenzuje Joyce Carol Oatesová a Denis Villeneuve nakrútil podľa jeho poviedky artový hollywoodsky blockbuster.

Ted Chiang, zdráham sa napísať geniálny spisovateľ sci-fi, aby to nevyznelo príliš nabubrene, prvoplánovo a lacne, lebo podobná letora sa k nemu teraz už jednoducho nehodí. Zato ho možno prirovnáť k Borgesovi i bez toho, aby to vzbudilo prílišné rozpaky. Akože podobne ako Borgesova i Chiangova imaginácia presahuje literatúru smerom k filozofii, či čo, akurát nejde o hermeneutický presah ale scientistický, čo je presne ten model mudrovania, ku ktorému som sa zaviazal, že sa pri písaní tohto doslovu nechýlim. A už som tam.

A ešte som nechcel byť osobný, čo už sa mi tiež nepodarí, lebo *Výdych, Exhalation*, druhá poviedková zbierka Teda Chianga mi jednoducho na prvý krát vypáčila poistky. Normálne som ich nedal, až na druhý, tretí krát, pričom si ale vôbec nie som istý, či som ich rozlúštil správne, či som ich pochopil, či som sa aspoň čiastočne priblížil k poznaniu, ktoré v nich Chiang obsiahol, okrem takých tých typických ne-

konkrétnych relativizujúcich múdrier, znova nás uisťujúcich v tom, že fantázia presahuje našu racionalitu. Chiangove poviedky totiž akoby postupne strácali svoj atraktívny, ohurujúci rozmer a stali sa subtilnejšími, menej okázalými, menej čitateľsky prístupnými, až som sa rozhodol, že je to tak preto, že literatúra Chianga jednoducho nezaujima, nie je jeho cieľom, ale prostriedkom, že Chiang vlastne nie je spisovateľ v konvenčnom, tradičnom slova zmysle, ale literatúra sa mu iba „prihodiť“ ako nástroj, ako spôsob (seba)poznávania, ako mechanizmus zachytenia, artikulovania a extrahovania mysleného von z vedomia do fyzicky zdieľateľného priestoru. A keď už to bolo vonku, prečo to niekam neposlať? Že či to nebude zaujímavé ešte niekoho iného? Ukázalo sa, že zaujíma a Chiang sa vzhľadom na množstvo produkcie stal najoceňovanejším sci-fi poviedkárom všetkých čias; čo je o to paradoxnejšie, že sci-fi spisovateľom vlastne nie je.

Vysvetlím: V žiadnom inom literárnom žánri ako vo fantastike, špeciálne v sci-fi, SF, speculative fiction alebo ako už len chceme, v žiadnom inom literárnom podsystéme nemá poviedka takú silnú pozíciu ako práve tu. Kráľovská forma. Nič proti románom, cyklom a ságam, naopak, ale poviedka je grunt. Nápad, jeho rozvinutie a pointa. Odpoveď, ktorú sme nečakali – v horšom, ale stále dosť dobrom prípade a v tom lepšom znovu položená, znovu sformulovaná otázka, ktorá má podobu akejsi žuvačky pre mozog. Tie najlepšie nestrácajú chuť ani pri na-

ozaj dlhom žutí a tak sa môžu stať základmi rozsiahlejších epických celkov, románov i ság, ktoré už budujú komplexnejší obraz, nie sú ani o otázkach, ani o odpovediach, ale o samom procese žitia.

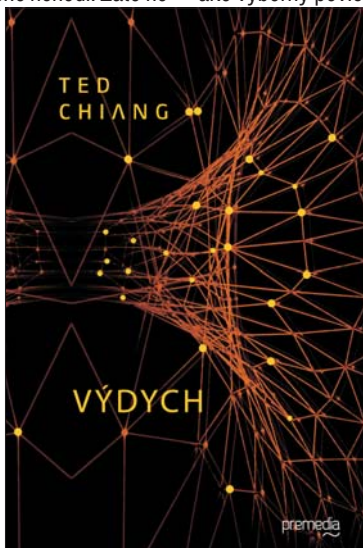
Môžem sa mylíť, tiež nepoznám všetko, kam až mi ale pamäť siaha, nevybavím si (možno s výnimkou lana M. Banksa a Neala Stephensona) žiadneho veľikána žánru, žiadneho naozaj veľkého spisovateľa sci-fi, ktorý by svoje ostrohy nezískal ako výborný poviedkár. Rovnako však platí, a tu už je Chiangova výnimočnosť naozaj zjavná, že niet takto výrazného sci-fi spisovateľa, ktorý by odolal mámeniu románu. Akoby priestor, ktorý autorovi poskytuje poviedka, jeho imaginácii nestačil.

Lenže Chiangovi stačí, Chiangovi nie spisovateľovi, ktorý píše výnimočné poviedky už od roku 1991 a nikdy nenapísal žiadny román, a aj tých poviedok ja vlastne veľmi málo. 17 a teraz ich už poznáme všetky, pričom platí, že *Výdych*, druhá Chiangova poviedková zbierka, je vo vzťahu k jeho prvej poviedkovej zbierke *Príbehy vášho života* iná predovšetkým tým, že dve poviedky z nej, *Omfalos* a *Úzkosť je závrat zo slobody* Chiang pre tým nikde nikdy nepublikoval, respektíve, že ich napísal priamo do knihy už s vedomím, že jeho nie spisovateľstvo ho vlastne môže celkom slušne živiť.

Inak dramatických rozdielov medzi *Výdychom* a *Príbehmi vášho života* veľmi niet, skôr, ak by sme sa rozhodli poviedky v nich čítať ako aktuálne portréty toho, čo aktuálne Chianga zaujíma v procese jeho žitia natoľko, že to potrebuje hlbšie premyslieť, prišli by sme na to, že ústrednou otázkou, ktorú si Chiang opakovane kladie a permanentne sa k nej vracia, je, ako môže fungovať nedeterministická slobodná vôľa ako čosi autonómne v inak deterministickom, fyzikálnymi zákonmi pevne vymedzenom, vonkajšom svete. A nemôže, ale nie je to paradox, čo chvíľu trvá, kým to človeku dôjde, ale dá sa to, aspoň verím, že sa to dá.

Lebo, a tu sa dostávame k tomu podstatnému, *Výdych* nie je (nezdal sa mi) takým prvoplánovo intelektuálne nadchýňajúcim čítaním, ako *Príbehy vášho života*. Chiang sa totiž viac sústreďuje na také tie obyčajné, civilizačné, ba dokonca, nechcem byť vulgárny, ale humanisticko-etické dôsledky poznania a získava až tragický, existenciálny rozmer, v ktorom naplno na čitateľa môže doľahnúť úzkosť; nie z nevedomosti, ale z vedomosti. Akoby prestávalo platiť, že poznanie oslobodzuje a skončíme tým, že všetko je márnosť nad márnosť.

Teda okrem lásky, čo sa už zdá celkom banálne, avšak mimimálne v *Životnom cykle softvérových objektov*, ktorý je v zbierke najdlhším textom a má k románu tak blízko, že je viac novelou ako poviedkou, Chiang ilustruje, že bez tak emocionál-

ne verifikovateľnej kvality, akou je práve láska, nemá poznanie žiadny zmysel.

Toto ale naozaj nie je dobrá cesta. V snahe nenapísať o Chiangovi očividnú blbosť sa snažím až príliš abstrahovať a rozpúšťam sa v nezrozumiteľnosti, čím tej knihe vlastne vôbec nepomáham, tak to napíšme rovno.

Chiang je vrcholná, elitná literatúra práve preto, že nejde o beletriu v tradičnom slova zmysle. Beletria totiž nepotrebuje komentáre, Chiangove poviedky ale áno; aj teraz sú v knižke prítomné a poskytujú čitateľovi základný kontext, aby sa vôbec mohol priblížiť k tomu, o čom presne podľa Chianga majú byť. A často ide o relatívne triviálne veci, pri ktorých ale stačí, aby sme čo len trolinka zmenili optiku a zarieme čosi, čo nám pred tým ušlo.

Druhým celkom zjavným príznakom Chiangovho spôsobu písania je pragmatizmus, úspornosť, ktorá nie je štýlotvorným prvkom, ale autor sa jej prostredníctvom vyhýba prílišnej epickosti, lebo písanie samo ho v konečnom dôsledku nebaví. Vôbec nepochybujem o tom, že taký King by z deviatich poviedok *Výdychu* napísal štyri romány a päť rozsiahlejších cyklov, ale Chiang toto neurobí už len preto, že ho vlastne nebaví babrať sa v detailoch a z textu vystupuje v momente, keď má pocit, že poskytol čitateľovi všetko, čo z pozície autora mohol, aby si čitateľ zvyšok domyslel sám.

A práve toto sa mi pri prvom čítaní vôbec nedarilo, narazil som sa svoje limity. Nie som dosť bystrý, ani dosť vzdelaný na to, aby som s Chiangom mohol držať krok, čo však neznamená, že sa o to prestanem pokúšať.

Mohol by som síce aj napísať, že druhá poviedková zbierka Teda Chianga nie je taká dobrá, ako prvá, lenže to si jednoducho nemyslím, práve naopak, zdá sa mi, že *Výdych* vo všetkom *Príbehy vášho života* prekonáva, lenže kvôli tomu už je

Ivan Hoffman: Nové auto

Shodli sme sa s mou ženou, že nadešiel čas vymeniť po jednácti letech auto za nové, než to staré sežere rez a úspory sežere inflace. Samozrejme bychom ocenili, kedyby nové auto bolo motoricky a konštrukčne lepší než to, ktoré máme.

Tri rôzni dealeri a jedna dealerka se ale nezávisle na sobe shodli, že dobrá auta už byla. Prý kvůli posedlosti Evropské unie emisemi už nám to, co chceme, neumějí prodat. Rovněž nás ale upozornili, že bude jenom hůř. A nechceme-li skončit u nějakého předraženého namachrovaného autonomního elektromobilu, není radno s koupí otálet.

Když člověk z nabídky naftových SUV s pohonem na čtyři kola, která obstojí na vesnici a současně je lze zaparkovat ve městě u obchodu, vyloučí ta, která mají titěrný kufr anebo neúatňnou naložený přívěs, moc toho na výběr není.

Všechno má trapně bezmocný ekomotorek a v lepší výba-

menej beletriou a viac esejami, ktoré síce na úrovni formy predstierajú, že sú príbehmi, ale keď ich čítame len takto, len ako príbehy, prichádzame o to, čo je na nich najzaujímavejšie. Jadrom všetkých je totiž relevantné reálne jestvujúce súdobé vedecké poznanie, ktoré nám Chiang sprostredkováva.

Vo filozofii sa to volá myšlienkový experiment a predstavuje je to legitímnu metódu výskumu. Lenže Chiang nie je filozof ani metodológ vedy, ale chlapík, čo sa živí, respektíve živil, ako autor technických textov a nielenže rád premýšľa, ale premyslené aj rád relatívne presne formuluje prostredníctvom príbehu.

Spisovateľ, vyslovene sa to ponúka a asi to aj tak predsa len bude, avšak spisovateľ, ktorý má vo svojom fundamente bližšie k novinárovi popularizujúcemu vedy, akurát o nej neinformuje redistribúciou faktov a ich komentovaním, ale hľadaním a tvorením čo najpresnejších metafor.

Problémom je miera funkčnej abstrakcie, práve tá totiž mení Chiangovu pozíciu vo vzťahu k tomu o čom píše. Chiang nie je akýmsi sprostredkovateľom medzi tým svetom exaktnej vedy, ktorému on rozumie lepšie ako my v našom laickom svete, a tak nám vlastne robí službu – píše zrozumiteľne, o čomsi, čomu by sme nerozumeli, skôr sa mi zdá akoby rehabilitoval ten náš obyčajný priamočiary svet ako jediné miesto, kde má veda nielen význam, ale aj zmysel. Nie spoznať lepšie, čo nás

fascinuje, ale viac sa fascinovať tým, čo poznáme.

Vystačíme si aj celkom bez metafyziky, bez troch bodiek, bez odkazu k nepoznanému a nepoznatelnému a potrebe sa s tým akosi zmieriť. Chiang nie je oslavou relativizmu, ale jeho totálnym popretím a treba ho čítať dovedy, kým nám to nedôjde, aj keď, pripúšťam, ten relativistický spôsob čítania je podstatne pohodlnejší.

Juraj Malíček

Juraj Malíček (*Výdych*, *Premedia* 2020, doslov)

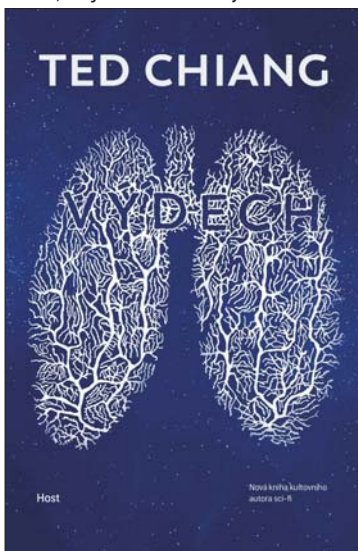
vě všichni vnucují automatickou převodovku. Dealerům nezbyvá než odvádět pozornost k interakci auta s mobilem, vychvalovat navigaci či upozorňovat na nějaký držák na pití nebo motorek, co místo vás zavře kufr. [...]

U drahých značek je degradace patrnější než u těch lidových, takže kdo není snob, pořídí dnes z pohledu poměru kvality a ceny to nejlepší na trhu levněji, než když ještě draží směli nabídnout něco automobilovějšího.

Při výběru nového auta jsme si v jedné chvíli uvědomili, že autem, které marně hledáme, už jedenáct let jezdíme. A protože budeme auto potřebovat i na práci, dáme na prodejce, kteří všichni radí staré dobré auto neprodávat, nýbrž si ho považovat.

Nový vůz se teprve někde na druhém konci světa pro nás vyrábí. Už nyní je z něj ale užitek. Vděčíme mu za respekt k ojetině, u které zjišťujeme, že stará láska nerezaví. I když po pravdě trochu ano.

ČRo Plus: 7. duben 2021

Star Wars: Pomsta Sithů - nejlepší umělecké dílo 21. století?

Osobnost a dílo americké spisovatelky a akademičky Camille Pagliaové mě velmi ovlivnily jak po stránce osobní tak i intelektuální. Friedrich Hayek změnil můj pohled na svět a zdůraznil krásu spontánního řádu, který stojí v protikladu k plánování všeho a všech; a díky Rogeru Scrutonovi jsem si osvojil základní pohled na konzervatismus: že dobré věci lze snadno zničit, ale o to hůře se dají vytvořit. Díky Camille Pagliaové jsem se naučil spoustu věcí o kultuře a společnosti, a také díky ní vím, jak prezentovat své myšlenky. Hyperbolický styl, který Pagliaová používá a který do velké míry využívá zevšeobecnování a bonmoty, představuje přesný opak toho, jak se má psát, alespoň tak to tvrdí příručky; přesto však čtenáře zaujme a efektivně napomáhá šíření jejich myšlenek. Styl jejího psaní se odráží i ve způsobu, jakým mluví – strašně rychle, jako lidský kulomet, a svým oponentům stěží dovolí, aby tu a tam pronesli pár slov, která dokáží vměstnat mezi její mnohdy šokující prohlášení a souhlasná OK, kterými prokládá každou druhou větu. Způsob jejího vyjadřování představuje metaforický prostředník zdvižený směrem k akademikům a médiím; je to připomínka, že v akademické sféře by mělo mít hledání pravdy vždy přednost před touhou po respektu. A tímto na mně udělala největší dojem. Pagliaová je ochotná říkat pravdu, bez ohledu na to, jak kontroverzní její sdělení jsou.

Když v roce 1990 vydala své sedmisetstránkové dílo *Sexual Personae: Art and Decadence from Nefertiti to Emily Dickinson*, stala se tato kniha zcela nečekaně bestsellerem. Pagliaová v ní analyzuje stovky let západní literatury a umění a zabývá se takovými umělci a spisovateli, jako byli Leonardo Da Vinci nebo Oscar Wilde. O své knize řekla: „Záměrem bylo nikoho nepotěšit a všechny urazit.“ A publikace skutečně vzbudila velký veřejný rozruch, který ale jen zvýšil její popularitu; a navzdory několika negativním recenzím jí akademická sféra nakonec přijala veskrze pozitivně. Od té doby se Pagliaová stala veřejnou osobou a zapojuje se do debat o politických a sociálních otázkách. Jako feministka se postavila převládajícímu feministickému ortodoxnímu hnutí, které je založené na nenávisti k mužům a na vykreslování žen jako obětí. Místo toho Pagliaová napsala, že by ženy měly převzít odpovědnost za své vlastní životy a přijmout „prohnání feminismus“. Když se zabývá otázkami jako např. znásilnění ve studentských kampusech či skandálem Moniky Lewinské, jsou její názory vždy kontroverzní, ale co je nejdůležitější, vždy v nich rezonuje snaha o nalezení pravdy. Své fascinující názory na společnost si Pagliaová udržela i v následujícím období. V knize *Break, Blow, Burn* Pagliaová běžnému čtenáři představuje čtyřicet tři různých básní od autorů od Shakespeare po Sylvii Plathovou, které podrobila své ostré a hluboké analýze. Svým způsobem tak vlastně vytvořila jakéhosi průvodce poezii pro obyčejného člověka.

V tomto textu se však zaměřím především na jednu kapitolu z její knihy *Glittering Images*, jakéhosi duchovního pokračování *Break, Blow, Burn*, v níž Pagliaová zkoumá výjimečné vý-

tvory z kategorie vizuálního umění. A protože Pagliaová rozhodně není v nastolování kontroverzních témat žádným nováčkem, zakončila celou knihu asi nejvíce pobuřující kapitolou, v níž prohlásila, že film *Star Wars: Pomsta Sithů* je největším uměleckým dílem posledních třiceti let. Rozhodla se prostě jen pobouřit, nebo se v jejím prohlášení skrývá pravda? Jako obvykle jsem přesvědčený, že je něčemu na stopě.

Ve své knize *Glittering Images* se Pagliaová snaží bojovat za umění. V našem propojeném světě, který se neustále zrychluje, se zdá, jako by umění pomalu ztrácelo na důležitosti. Žijeme v éře blikajících obrázků, a dokonce i krátká videa z YouTube již nahradily jen minutu dlouhé klipy z aplikace TikTok, protože naše schopnost udržet pozornost se neustále zkracuje. Mladá generace nahradila umění videohrami a televizním sportem, protože tato zábava poskytuje vzrušení, které umění již nedokáže nabídnout. V dnešní době se umění ve zprávách zmiňuje pouze tehdy, když dojde ke krádeži, prodeji nějakého uměleckého díla za astronomickou částku nebo když urazí nějakou náboženskou skupinu. *Glittering Images* se snaží oživit umění a jeho pochopení. Píše, že „jedinou cestou ke svobodě je sebevzdělávání se v oblasti umění. Umění není luxusní komoditou nějaké vyspělé civilizace; jde o nutnost.“ Musíme se naučit tyto „třpytlivé obrazy“ ocenit, abychom mohli žít plnohodnotný život. Kniha je napsána velmi kompaktním a přístupným způsobem a věnuje se dvaceti devíti různým uměleckým dílům; přičemž hrobka královny Nefertari je prvním a film *Pomsta Sithů* posledním. Tón této publikace je poněkud měřenější než předchozí autorčiny práce; avšak nebyla by to Pagliaová, kdyby její kniha neobsahovala alespoň jednu senzaci či kontroverzi. V tomto případě se jedná o sdělení, že George Lucas je umělecký génius. Pagliaová původně neplánovala do knihy zahrnout *Hvězdné války*, ale chtěla své vyprávění ukončit skutečně výrazným příkladem současného umění, avšak nemohla najít ten správný příklad. Všechno jí připadalo příliš odvozené nebo ne dost výrazné na to, aby tím mohla zavřít svou publikaci. Když pak ale při přepínání televizních kanálů opakovaně narážela na *Hvězdné války*, a především na *Pomstu Sithů*, začaly ji fascinovat, a nakonec v nich našla to, co potřebovala.

Pagliaová vystavěla svou analýzu na propojení *Pomsty Sithů* s uměním, které tomuto dílu předcházelo. Po Jacksonovi Pollockovi a pop artu se největšími umělci své doby stali tvůrci, kteří spojili umění s technologií. Zmiňuje Dylanovo chápání elektrického zvuku, stejně jako osobu režiséra Ingmara Bergmana. Pro Pagliaovou však představují nejlepší syntézu uměleckého a technologického světa filmy George Lucase. Lucas a Spielberg byli za své filmy jako *Hvězdné války*, *Indiana Jones*, *Čelisti* a *Jurský park* od mnoha kritiků umění odsuzováni. Jejich komerční úspěch je považován za něco, co snižuje hodnotu jejich umělecké produkce a je jim vyčítáno, že v podstatě ukončili zlatý věk hollywoodských filmů a nahradili vyzrálé snímky založené na složitých postavách hloupými popkorno-

vými bijáky. Pagliaová však přesvědčivě tvrdí, že Hvězdné války je třeba pokládat přinejmenším za mnohem experimentálnější a dobrodružnější snímky, než jim bylo doposud přičítáno. Jak jsem již dříve napsal, Star Wars představují zvláštní směsici východní a západní mytologie, doplněnou o vlivy válečných filmů, seriálů ze sobotních rán, samurajských filmů a westernů. Jde o hluboce osobní a velmi podivné filmy: postava Chewbacca, humanoidního chlupatého stvoření a druhého pilota lodi Millennium Falcon/Malý sokol, vychází ze skutečnosti, že pes George Lucase byl zvyklý sedět na předním sedadle jeho vozu. Jak sám Lucas řekl: „Star Wars ze mě vycházejí víc, než si dokážu připustit.“ V Hvězdných válkách se objevuje nespočet inspirujících a zároveň podivných uměleckých možností, které již dnes považujeme za samozřejmé, ale ve skutečnosti jsou prostě geniální. Volba Johna Williamse pro sepsání hudby, inovativní koncept zvuku Bena Burttu nebo neotřelé pojetí vesmíru George Lucase, které Pagliaová popisuje jako avantgardní – to všechno jsou všechny příklady umění *Hvězdných válek*.

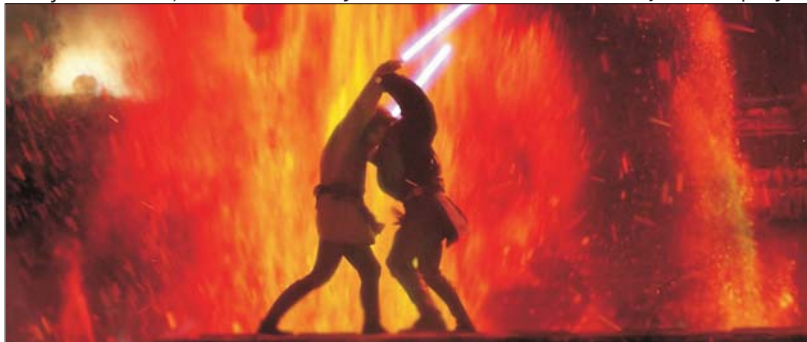
Pagliaová svůj koncept staví na způsobu, jakým představuje *Hvězdné války* jako dílo vizuálního umění.

To ostatně uvádí i sám Lucas. V mládí totiž Lucas tíhl k autům a výtvarnému umění a rád pracoval rukama. Věnoval se práci se dřevem, sochařství, fotografií a malbě – a umělecky se zaměřoval na objekty spíše než na lidi. Když došlo na filmovou tvorbu, Lucas vždy tvrdil, že „všechno je vizuální“. Pro něj jsou zápletky a dialog druhořadé – nejdůležitější je vizuální stránka snímku. „Filmy jsou jen hromadou věcí, které se pohybují po velké ploše,“ suše poznamenal Lucas. Svým způsobem tak jsou Hvězdné války obrazem v pohybu.

Jak je dobře známo, *Hvězdné války* se skládají ze dvou filmových trilogií, které byly natočeny v rozmezí let 1977 a 1983 a od roku 1999 do 2005. Další pokračování z dílny Disney jsou tak strašná, že nestojí za zmínku a na navazující díla můžeme směle zapomenout, přestože patří mezi obránce snímku *Síla se probouzí* a *Rogue One*, který považuji za skvělý film. Rozhodující je, že byly natočeny bez zapojení George Lucase. Nejuznávanější je původní trilogie, přičemž *Hvězdné války* a *Hvězdné války: Impérium vrací úder* jsou někdy uváděny jako jedny z nejlepších filmů všech dob. Když se však Lucas o mnoho let později vrátil k franšize a chtěl vyprávět příběh popisující, jak se z Anakina Skywalkera stal Darth Vader, snímek se setkal s ostrou kritikou. Kritici zdůrazňovali přílišné používání počítačově generované grafiky, určitou bezduchost dialogů a postavu Jar-Jar Binkse zesměšňovali jako hloupou a dětinskou figuru. Tím, že se Pagliaová zaměřuje konkrétně na *Pomstu Sithů*, tak vyvolává diskuzi cílící na kritické přehodnocení celé prequelové trilogie.

Finále *Pomsty Sithů* se odehrává na sopečné planetě Mustafar. Jde o zlomový okamžik celé série, protože Anakin zde bojuje se svým bývalým učitelem Obi-Wanem a dokončí tak

svůj přechod na temnou stranu Síly. Celá sekvence je „monochromatická použitím odstínů červené a černé barvy“, postavy jsou obklopené ohněm, který symbolizuje Anakinovu rostoucí nenávisť a hněv. Záběry odehrávající se na Mustafaru Pagliaová chápe jako dokonalou ukázkou kombinování umění a technologií. Špičkové speciální efekty se zde kombinují se starosvětovou tvorbou modelů a vytvořily hořící řeku rudé lávy a průmyslový komplex, ve kterém se dvojice utká. Finále filmu tak představuje vzájemně se překrývající umělecké vrstvy. Samotný model je příkladem moderního instalačního umění a digitální efekty také vykazují uměleckou povahu. Na vrcholu stojí samotní herci a souboj světelných mečů mezi Ewanem McGregorem a Haydenem Christensenem. Při souboji se herci pohybují

rychlostí blesku a bylo ho možné natočit až po mnoha měsících tréninku; zároveň to je nejdelší soubojová sekvence, která kdy byla natočena. Jde také o hluboce emotivní moment, protože dva lidé, kteří se kdysi milovali jako bratři, se nyní chtějí navzájem zabit. Jak píše Pagliaová, „je to jedna z nejvášnivějších scén, jaké kdy byly natočeny o dvou mužích, přičemž McGregor nemá daleko k pláči“. Vše navíc podtrhuje hudba Johna Williamse, kterou natočil ve studiích na Abbey Road. Souboj je navíc přerušován prostřihy na boj mezi mistrem Yodou a císařem Palpatinem odehrávající se v Senátu Republiky. Zničení demokracie je tak obdobou zániku průmyslového komplexu na Mustafaru.

Ať už souhlasíte s Pagliaové hodnocením *Pomsty Sithů* jako jednoho z největších uměleckých děl 21. století nebo ne, její analýze nelze upřít přesvědčivost a sílu. Poslední příklad je z tohoto pohledu obzvláště ilustrativní. Zatímco mnoho autorek – feministek kritizovalo *Hvězdné války* z feministického pohledu, jejich analýza se v podstatě vždy soustředí ovlada na jednu jedinou věc. Kritiky se zaměřují především na skutečnost, že ženské postavy, kromě princezny Lei, mají v původní trilogii mimořádně málo prostoru. Celkem v prvních třech filmech ženské postavy, nepočítáme-li princeznu Leiu, mluví pouze šedesát tři vteřin, což skutečně není mnoho, když celková stopáž trilogie je téměř čtyři sta minut. Na druhou stranu, tyto autorky velmi chválily pokračování trilogie z dílny studia Disney, protože zde vystupuje postava Rey, v níž mnozí vidí vzor pro mladé dívky. Taková kritika je však krátkozraká. Kultura nespočívá pouze na počítání čísel. Nejde o to, kolik postav toho kterého pohlaví se ve filmu objevuje a jak dlouho mluví. Princezna Leia je jednou z nejsilnějších ženských postav filmu – je to

Soudobá archeologie

Na bádání o soudobých dějinách už jsme si dávno zvykli, ostatně akademický ústav, jenž se jimi zabývá, vznikl hned na počátku roku 1990 z iniciativy historické komise Občanského fóra.

S bádáním o soudobé archeologii je to horší. I když Wikipedie heslo „contemporary archeology“ zná, nenalezl jsem v její české verzi žádný relevantní odkaz na badatele v tomto perspektivním oboru, kteří by působili také u nás. Nezbyvá tedy než se úkolu zkoumání archeologických pramenů, tedy lidských vytvořů, vypovídajících o světě i o životě své doby, ujmout sám, zvláště pak, když mé zkušenosti nejsou k zahoezení.

Vlastně jsou stejně staré jako úvodem zmíněný ústav. Na počátku roku 1990 jsem byl na Kubě, poprvé i naposledy v životě. Poslalo nás tam s Ondřejem Neffem ministerstvo zahraničí, abychom v českém kulturním centru pohovořili o science fiction. Pár dnů, než poletí něco zpátky směr Praha jsme mohli využít po libosti. Nabízela se možnost trávit čas v hotelu Havana Libre (za svobodna Hilton) čekáním na smrt Fidela Castra, což tam tenkrát několik televizních štábů u sklenic s margaritou právě dělalo. Občas jsem si na ně v průběhu čtvrtstoletí, než El Comandante konečně zemřel, s dojetím vzpomněl.

Jeli jsme se místo toho podívat po ostrově a zabrousili i na pláž, nikoli turistickou. Úzký pás písku omývaný vodami Mexického zálivu byl docela hustě poset nejen vyvrženými mušličkami, ale též prezervativy. Zkušený průvodce nám vysvětlil,

krásná princezna, ale také divoká bojovnice a vůdce svého lidu. Je proto velmi hloupé ji vyloučit kvůli malichernému počítání minut. Naopak, minimálně z mého osobního pohledu, je postava Rey, o kterou se my jako diváci máme starat, špatně napsaná a špatně zahaná a dělá jen velmi málo pro to, aby si získala náš respekt.

Vraťme se však na chvíli zpět k Pagliaové; její feministická analýza Hvězdných válek je vedená úplně jiným způsobem. Když zkoumá konec Pomsty Sithů, velmi vnímavě poukazuje na vzájemně provázané scény umírání Padme Amidaly, poté co porodila Luka a Leiu, a zrození frankensteinovského netvoara Dartha Vadera, kdy je Anakinovo spálené a zničené tělo vloženo do ikonického černého obleku. Podle Pagliaové je však ještě důležitější samotný konec filmu, kdy jsou Luke a Leia převezeni na různé planety, aby se ukryli před nebezpečnou Galaktickou říší. Právě tento moment podrobuje Pagliaová velmi podrobné analýze, v níž je skutečně skvělá. Popisuje předávání dětí náhradním otcům jako neobvykle něžný okamžik. Na planetě Alderaan, v jakémsi intergalaktickém Švýcarsku, drží v náručí malou Leiu senátor Bail Organa. A stejným způsobem vidíme, jak Obi-Wan Kenobi, kterého jsme před několika okamžiky obdivovali při typicky mužské zábavě – souboji na život a na smrt, opatrně svěřuje malého Luka do péče jeho strýce Owena a za nimi zapadá dvojité slunce Tatooinu. Tím i celý film končí – vyobrazením mužské péče o malé děti. V hollywoodských filmech je takového sentimentu pohříchu málo. Pagliaová nachází opět předobraz ve skutečném životě George Lucase, který si po rozvodu vzal volno a staral se o své

že bytová nouze nutí mladé Kubánce, aby se k radostným hrám uchýlili do moře, v jehož vlnách najdou jakés takés soukromí, a že tato lokalita patří k nejoblíbenějším.

Rodičím se soudobého archeologa ve mně samozřejmě hned napadlo, že by bylo zajímavé korelovat počty prezervativů v různých lokalitách s demografickými trendy. Myslím však, že do vln jsme se tam tenkrát nevrhli a ani mušličky na památku si nenasbírali.

Jiný příklad: na přelomu tisíciletí se začaly v intravilánu českých sídel objevovat použité jednorázové injekční stříkačky, zvané lidově inzulinčky. Jen naiva by se však mohl jejich mapováním pokoušet určovat míru výskytu u diabetu v urbánní populaci. Zkušený soudobý archeolog se místo toho zaměřil na proměny trendů v aplikaci tvrdých drog.

Zcela čerstvé pole možností oboru pak otevřela pandemie covidu-19 a s ní související frekvence nálezů použitých ochranných respiračních prostředků ve veřejném prostoru. Při analýze poznatků z počtu i rozmístění nálezů je však třeba postupovat uvážlivě, ne každá korelace je i konsekvencí. Sám jsem nedávno byl v pokušení interpretovat nález dvou respirátorů třídy FFP 2 a kalhotek typu tango pod lavičkou v lokalitě Košíře-Šmukyřka jako konsekvenci předpokládaného růstu natality s lockdownem. Naštěstí mě kolega badatel upozornil, že spíše šlo o pouhou korelaci s příznivým počasím a že se zmíněným kalhotkám říká nikoli tango, nýbrž tanga. **Jaroslav Veis**

malé děti. Lucasova sága je tedy nakonec o rodině a konec *Pomsty Sithů* to dokonale vystihuje.

Dosud se stále ještě diskutuje o tom, zda *Pomsta Sithů* je nebo není nejlepším uměleckým dílem 21. století. Analýza filmu, kterou nám předložila Pagliaová, však rozhodně ukazuje, že možná nastal čas dílo přehodnotit. Camille Pagliaová zas jednou díky svému důkladnému a široce koncipovanému výzkumu, odvážnému způsobu psaní, obrazu bojovnice na veřejnosti a své podrobné analýze nastolila tezi, o níž celý svět, i já osobně, musí hodně přemýšlet. A jakkoli se to zdá být nepravděpodobné, vztahuje se to i na ságu Hvězdných válek. Takže si vezměte *Sexual Personae*, nebo *Free Women, Free Men* (k dispozici v češtině; Svobodné ženy, svobodní muži. Eseje o pohlaví, genderu a feminismu, Argo 2019), nebo přinejmenším seřete prach ze svého DVD s *Pomstou Sithů* a znovu se na ni podívejte. **Petr Svoreň, jr.**

Odposlechnuto

Naše současná vláda jako první v historii dokázala zařídít, že se děti těší do školy, lidí do práce a úplně všichni k volbám.

JYRKA

Mně je celkem jedno, jestli mám být boomer, generace X nebo mileniál, hlavně nechci být předválečná generace.

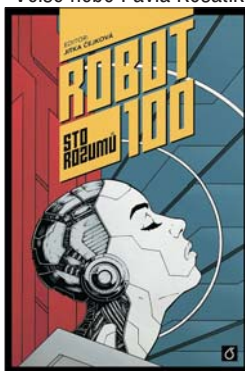
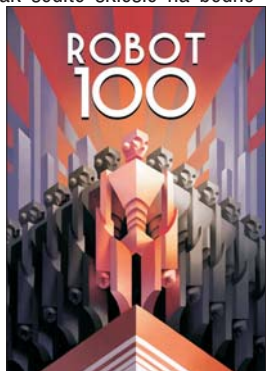
JYRKA

Hamáček po sobě přebírá stranu ve zbídačeném stavu.

Turbozprávy Mukačov

Robot, to zní hrdě (i po 100 letech)

Psal o se 2. 1. 1921, když si divadelní spolek Klicpera v zapadákově zvaném Hradec Králové dovolil drze předběhnout pražskou premiéru čerstvě nastudované hry nadějněho Karla Čapka. Historické prameny tolerantně mlčí, jak na to autor reagoval, zda se rozzlobil, nebo se chápavě usmál. Humor a i ten maloměstský Hradec, kde studoval na gymnáziu, mu nebyly cizí, a tak nakonec asi všichni tohle faux pas horlivému divadelnímu tělesu odpustili (později se profákló, že sice dostali z Prahy zprávu o odložení premiéry, ale dopis zapřeli – a já se jim ani nedivím. Představte si, jak sedíte sklesle na bedně s drahými rekvizitami, divadlo je vyprodané a na představení se těší celá východočeská honora-ce). Na hru s prapodivným názvem R.U.R. byli zvědaví nejen v provinčním městě, ale všude po světě, a to přesto, že měli problém zařadit dílo ke správnému žánru. Dnes je z nezařaditelné hry základní kámen světové science fiction, neboť ovlivnila celou řadu dalších spisovatelů, z nichž je už notoricky zmiňován Isaac

Asimov. Nehledě na slovo „robot“, které obletělo svět a navždy zakotvilo ve všech světových jazycích. O tom se mladému Čapkovi tehdy ani nesnilo – a to přitom chtěl použít úplně jiný výraz, jenže poslechl bratra a sáhl k jadernému nářečí – a za to, že se nám zachovalo aspoň do doby bratrů Čapkových, zase vděčíme jiným velikánům a tak dále... Není prostor tu vypisovat, jak zřetězené události v historii vedou k zázrakům v přítomnosti a určují i naši budoucnost. A není tu ani pochyb, že si talentovaní bratři zaslouží naši poklonu – za kreativitu i za odvalu, s jakou čelili strachu z postojů konzervativních kritiků i nepříznivé době, která je nakonec oba stála život. Hra byla překvapivě přijata s nadšením a dočkala se brzkého nazkoušení na divadlech v Čáchách, Varšavě, Bělehradě, Budapešti, Londýně, Berlíně, Paříži, New Yorku a Tokiu... No, kdo by věřil, že dílko s tak bláznivým námětem, jakým jsou umělí robotníci bez duše, může tolik zaujmout? Vždyť, buďme upřímní, zas tak strhujícím dějem ani provedením se pochlubit nemůžeme – sám Čapek na základě zkušeností herců zanesl do scénáře celou řadu změn a poznámek. A přece, někde mezi řádky je zakleté neopakovatelné kouzlo. Přesný recept se stejně jako tajemství výroby Rossumových robotů už nikdy nedozvíme, ale můžeme tu dobře namíchanou směsici novátorství, idealismu a řekněme „předtuchy“ obdivovat. A můžeme to dělat různými způsoby.

Svou osobitou poklonu se rozhodlo uskutečnit hned několik editorů, resp. dvojice editorů a jedna odvážná editorka. Vznikly tak hned dvě antologie odkazující se k nesmrtelnému Čapkově dílu. Tu první, s podtitulem *Sto rozumů* je spíše sbírkou úvah a esejí z vědeckého světa, přivedla na svět Jitka Čejková, druhou, převážně literární povahy, sestavili Richard Klíčník, redaktor a překladatel nakladatelství Argo, a Jaroslav Olša

jr., diplomat a neúnavný propagátor české sci-fi ve světě. Aby dali své knize patřičný punc, přemluvili k účasti hned dva významné zahraniční autory, Bena Aaronovitche, který je znám svým vřelým vztahem k české komunitě fanoušků a který přispěl do antologie povídkou, a Roberta Silverberga, který má taktéž Česko rád a u příležitosti vyzvednutí honoráře za české vydání *Muže v labyrintu* (1993) ho celé procestoval a pro antologii napsal doslov. Mezi dalšími autory najdeme Ondřeje Neffa, Františka Novotného, Jaroslava Mosteckého, Jaroslava Veise nebo Pavla Kosatíka. A taky dvě dámy – Vilmu Kadlečkovou a Julii Novákovou – které jako skutečné královny české sci-fi představují dva vrcholy celé antologie. Pro někoho může být překvapením, že editoři přizvali i některé autory mainstreamové, kteří dosud s žánrem „kokoetovali“, nebo se pohybovali na jeho hraně, např. Chaima Cigana, Emila Hakla nebo Petra Stančíka. Svou pomyslnou „jízdenku“ získal i Jiří W. Procházka, osobnost těžko přehlédnutelná (doslova i symbolicky

svou tvůrčí metodou, která se dle slov editorů blíží „krvákům a braku v tom nejlepší slova smyslu“). Milou pozorností je pak účast alespoň jednoho z tvůrců z naší bratrské země – Michala Hvoreckého – byť literárních talentů by se na současné slovenské scéně našla jistě celá řada. To nakonec platí obecně – když se na někoho „dostalo“, logicky na ostatní ne. O robotech u nás i ve světě píše pěkný zástup autorů a autorek a do jedné knížky by se nejspíše nikdy nevešli. Důvody svého výběru editoři zmiňují v elegantně střihnutých medailoncích na začátku každé z povídek/her a koho to zajímá, nechť si je pozorně přečte. Samozřejmě právě výběr a potažmo vkus editorů je hlavní ingrediencí, která ovlivňuje celou chuť knihy, a tahle je bezesporu pestrá, kořeněná a nápaditá. Jen humoru poměně, ale to předbílám...

Pojďme pěkně po pořádku se mrknout jednotlivým textům na zoubek. Sbírkou otvírá předmluva Jaroslava Veise, napsaná s erudicí a vlastním posláním, jak se na slušnou předmluvu prestižní antologie sluší. Nenásilnou cestou se tu čtenář dozví celou řadu faktů a zajímavostí z literární historie a skvěle navnaděn se začne těšit na to, co bude následovat. Samotnou literární část pak uvádí povídka *Málo mluví* z pera Chaima Cigana (jinak také známého jako Karol Sidon), jedna z mála, která překvapí pointou a představí čtenáři roboty jinak než jako vraždící stroje, jež se vzbouřily proti lidem. Naopak, autor zde lehce načrtne, jak by mohl vypadat novodobý „ráj na zemi“ (resp. na asteroidu Cerus), kde žijí lidé a roboti pospolu v symbióze. Hezké, maličko naivní, s maličkým detektivním nádechem, vlastně taková literární anekdota, upomínající svým vyprávěcím stylem k Poláčkovi. Jakoby některý z hochů nesmrtelné pětice vyrostl, dožil se vzdálené budoucnosti a oblékl

skafandr... Úsměvná představa, což? Jenže metatextových odkazů a aluzí najdete v povídkách celou řadu (když pomínu samotného Čapka). Tak třeba Procházka si pro svůj monstrózní spektakl *Ocel a řád!* celkem zjevně vypůjčil realie a postavy (např. odvážná fotografka v úzké sukni, pod níž se rýsuje přitažlivý zadeček) i samotnou hrozbu globální zkázy prostřednictvím obřích strojů ze *Světa zítřka*. Haklův robot, který se vymkne kontrole a osvobodí od limitů svého programu, zase možná někomu připomene postavu z *Já, robot*. A příkladů by se našlo i více, a jelikož už toho bylo v žánru science fiction napsáno opravdu hodně, je téměř nemožné se v nějakém motivu netrefit do již existující předlohy.

Naopak, zcela do vlastního světa (nebo určitého „literárního kontinua“, chcete-li) nás zavede František Novotný. Idylický život stárnoucích obyvatel zapomenuté Osady tu naruší příchod mladé blonděté rebelky proti čínskému technologickému teroru, který ovládá téměř celou Zemi. Nakonec se z dívky vyklube někdo úplně jiný, než za koho ji dlouhé týdny všichni považovali, jen těžko uvěřit, že chybějící bradavky odhalí hlavní hrdina až v samotném závěru. Jelikož tam všichni chlapi (z nichž jeden se jmenuje Gynda – to by asi autorka nevymyslela 😊) nad lepu, ale frigidní děvou slintají, hlavně když se po koupeli v přílehlém rybníku vrací v mokrém tričku (koupe se zásadně oblečená, na rozdíl od jiných obyvatelek Osady, které tam za teplých dnů pobíhají i bez kalhotek), tak je zvláštní, že si tak zásadní vady na jinak dokonalém těle nevšímá. A ještě více jsem žasla, že by byli v Číně tak hloupí a dopustili se při kopírování božského díla i jiných fatálních chyb... Kromě toho, že neumí udělat pořádnou androidku, tak ještě testují různými způsoby Západ, zda je dostatečně silný, a volí k tomu i dost drastické metody – třeba vypustí virus, který vezme život i tisícům jejich vlastních lidí (inu, rafinované, to nejde popřít). Jste-li odpůrci ekologických omezení, která likvidují jinak prospěšná průmyslová odvětví vč. toho automobilového, tak si budete s autorem notovat, ovšem kdo se hlásí spíše k „zeleným“, tak ho možná některé výroky vytočí spíš doruda. Žánr science fiction býval v dřevních dobách platformou, jejímž prostřednictvím mohly zaznít nejrůznější autorovy názory na kulturu, sociologii či geopolitickou situaci, být nástrojem kritiky dobové společnosti a nezřídka jí nastavoval zrcadlo s pomocí alegorie či satiry. František Novotný patří k zakládající generaci moderní české sci-fi a jeho kultovní díla jako *Valhala* nebo *Křížník Thor* nesporně patří k pokladům žánru. Nedávno souborně vydané povídky tohoto autora (pod názvem *Hvězdné hry*), stejně i jako zdejší povídka *Jenkins, Bonzačka a vlci* však nesou punc určitého smutku po časech minulých, které se už nikdy nevrátí. A také po světě, v němž „bejt starej“ není tak úplně na hovno a životní zkušenosti představují nějakou hodnotu. Je fakt, že toho se člověk normálně nedočká, a tak nezbývá než snít dál. Zato Jaroslav Mostecký si žádné iluze o tom, kam soužití lidí a robotů povede, nedělá. Nešťastným uprchlickým skupinám, které roboti po svém ovládnutí světa nestačili vybit, nezbývá než se skrývat někde v horách a čekat, až strojům dojde životnost, přečkat těch dvacet let, déle přeci nemají vydržet, pokud ovšem nepřijdou na to, co jsou ingredience „biogen“ a „enzym Omega“ z Rossumova předpisu zač. Nebo nepřechytračí

neodvratný osud jinak. Děj je zasazený do Jeseníků tak věrně, že cítíte celou tu hrůzu z ozbrojeného zápasu znepřátelených stran, jako by se to dělo hned za rohem. Brr, ještě teď mi z celé té bezvýchodnosti běhá mráz po zádech! Člověka to nutí pomyslet si: „Je to fakt zlé. Lidí to mají pěkně nahnuté. A pro své přežití se nezastaví před ničím.“ Inu, nesporný důkaz autorova mistrovství, jeho *Omyl Boží* je fakt hustá povídka a na to, že Mosteckého parketou byl dosud svět inspirovaný severskými ságami a pobíhali tam hlavně vlci a draci, tak opravdu klobouk dolů a – odpusťte i tuto závěrečnou poznámku – ale i R. I. P., Jaroslave.

K myšlence možného soužití lidí a robotů se obrací i Jaroslav Veis ve své povídce *Layla*, ovšem už ne s takovým optimismem jako kolega rabín. Přesto si ve Veisově originálním futuristickém světě najdou roboti své místo, jak být společnosti prospěšní i jinak než jako nemyslicí stroje. Ujmou se totiž role „deciderů“ v nemocnici, kde rozhodují o tom, kteří pacienti mají být léčeni a u kterých bude vhodnější eutanázie. Jako bytosti nezátížené emocemi jsou pro tento typ rozhodování mnohem vhodnější než lékaři a ve své práci uplatňují především logické argumenty s ohledem na úsporu možných nákladů. Trestem za zpronevěru svému poslání (rozuměj „programu“ či „účelu“) je vymazání paměti. A degradace na společenském žebříčku s novým zařazením, jehož smyslem je tentokrát plnit všechna klientova přání... Nemilosrdnost světa budoucnosti drtí nejen sny robotů, ale i lidí. A nemilosrdná totalitní společnost hraje významnou roli i ve Hvoreckého mikropovídce *U.R.U.* Skvěle vylíčená atmosféra undergroundu, v jehož prostředí se odehrává představení bytového divadla, stírající hranici mezi herci a diváky, stejně jako mezi všemi svobodně myslícími bytostmi, ať už je stvořil Bůh nebo výrobní linka, nám připomene doby ještě nedávno minulé a ukáže varovně zdvižený prst. Četné odkazy k Čapkově hře a vyprávění z perspektivy „uvnitř divadla“, demonstrující, kam vede neustálé rozdělování na „my“ a „oni“, vyvolávají skutečné umělecké zážitky. Nápadiť se s výzvou složit poklonu Čapkoví vyrovnal i Ondřej Neff, když se pokusil o jakési pokračování samotné hry *R.U.R.* a domyslet, co se dělo po vzpouře robotů dál. Zvolil k tomu čistou divadelní formu, takže jeho *Tajemství R.U.R.* není povídkou a vymyká se podtitulu antologie, ale jelikož se jedná o pokus víc než zdařilý, má zde nesporně své místo. Inu, je vidět, že v epigonství dosáhl Ondřej Neff velkého mistrovství (viz jeho přepracované romány J. Verna, které dosáhly značné popularity), možná by byl sám Čapek notně překvapen, kdyby text viděl. Stejný nápad měl i J. W. Procházka, když do své povídky vložil jakési intermezzo, vydávající se za „záznam z tajného zasedání ÚV“ v podobě útržku divadelního scénáře na motivy *R.U.R.* Vyznívá však mnohem víc jako fraška (viz chování 11 členů ÚV jako chóru klasického řeckého divadla) a navíc předjímá celkem odhadnutelnou, byť čistokrevně čapkovskou pointu.

Samotné tajemství robotů, vetknuté do ztraceného rukopisu, který měl Čapek údajně dokončit těsně před smrtí, představuje úhelný kámen, kolem kterého se točí noční road movie Pavla Kosatíka. Taxi se na sklonku roku 1939 řítí po zmrzlé dálnici z Prahy do Brna, aby stihlo premiéru baletu Romeo a Julie nejmenovaného ruského skladatele, jehož geniální dílo od-

haluje dávné mysterium. Důvěřiví cestující však podcení to hlavní – že ne každému je vhodné se s tak „žhavým“ tajemstvím svěřovat a že osoba za volantem nemusí být tím správným důvěrníkem. Atmosféra noční jízdy za zimní vánice, snůh, gestapáci v zádech a časový pres – dokonalý koktejl, který si ničím nezadá s moderními bondovkami, a naprosto originální nápad, jak propojit slovo a notový záznam, dělá z *Tance rytířů* opravdovou literární lahůdku. A máte-li v oblíbě roztodivné pochutiny, tak oceníte i naprostou bláznivinu Petra Stančíka. *Dar nesmrtnosti* má všechno, co si u fantastiky dokážete představit – všechno dohromady. Hlavní hrdina dlouho netuší, že je umělý, ale rád by přišel na to, jak se stát nesmrtným. Cestuje proto velmi opresivním způsobem (za cenu ztráty těla) na vzdálenou planetu, kde to tajemství údajně někdo zná. Společnost mu dělá literární vědkyně a papež, který ovšem bude brzy sesazen a nahrazen papežkou. No, když pomínu, že zrůdy upomínající stygijské čarodějnice se jmenují Helena a Primus, tak marně hledám nějaké sdělení, které by – kromě kopy legrace – mohlo čtenáře obohatit, aha, už to mám: na Kouzlené zrcadlo musíte mluvit latinsky, jinak vám ukáže tak akorát dlouhý nos!

Zbývá ještě zmínit naše čestné hosty. Ben Aaronovitch se v *Mirolavě úžasně ruce* pokouší vrátit do Prahy okupované nacisty a nahlédnout do posledních dnů místní lóže magického spolku Vyšehradníků, jehož členem je i čaroděj Miroslav, původce tajného projektu umělého člověka. Aby vynález (nebo spíš kouzlo?) nepadl do rukou okupantům, vyráží ho zachránit neohrožený Thomas Nightingale, jehož známe z *Řek Londýna*. Potýká se nejen s nepohodlím nočního rychlíku do Prahy, ale také zradou kolegy a nepřízní válečných událostí, které postupují vpřed překotněji, než se dalo předpokládat. Ale budu upřímná – tahle povídka byla pro mě tak trochu zklamáním. Usledovat skoky v dějové linii a jakž takž i celou příběhovou linii se ještě dalo zvládnout a snad i pochopit lehce nahozenou pointu, ale samotný odkaz k Čapkoví je hodně slabý a scéna s předvedením umělé ruky jaksí hluchá. Ale ocenit zajímavý exkurz zahraničního autora do českých realii a historie musíme. Na jednu stranu je v tom jakási poctivost odvést co nejlepší práci a odevzdat do české prestižní antologie povídku originální a cíleně napsanou právě sem, na druhou stranu vidíme určitou „vypsanost“, s jakou autor přistupuje k povídce a vysekne ji s chladnou řemeslnou suverenitou, ale bez vášně. Ovšem, svým způsobem je to trefa do černého, když si vezmu, že se chystá filmové zpracování životních osudů kontroverzního českého mága Arvéda Smíchovského, který byl údajně konfidentem gestapa. V této souvislosti se pak Aaronovitch jeví jako typický vizionář, tak jako i jiní slavní autoři science fiction. Antologie uzavírá doslov Roberta Silverberga, který se znovu zamýšlí nad významem Čapkovy hry v dějinách světové science fiction a také si všímá toho, jak se postupně rekvizity žánru stávají součástí naší běžné reality. To se nakonec netýká jen zmíněných robotů a původní roboty, která pod pláštěm novodobého otroctví tvoří podstatu chodu společnosti postavené na nadvládě a komerci. No, nevím, zda by se na tváři Karla Čapka objevil potutelný úsměv, když by se dočetl o středočeské továrně, která řeší nedostatek pracovních sil objedáv-

kou superrychlých, laserem poháněných robotů, aby její montážní linky běžely svižněji. Vždycky jsem měla dojem, že i přes idylický závěr hry je *R.U.R.* především varováním, kam může obudnost touhy po absolutním pohodlí (obdoba „nekonečného“ růstu) lidstvo dovést.

Ptáte se, zda jsem na někoho nezapomněla? Kdepak. A pročpak jsem si nechala obě dámy na samotný závěr? No přece to nejlepší na konec! Celý dort by nebyl dortem bez třešniček v bohatém šlehačkovém lůžku. Jak Vilma Kadlečková, tak Julie Nováková si totiž vzaly zadání editorů nejvíce k srdci. A jaké že vlastně bylo to zadání? Znělo takto: „*Spojit své texty s myšlenkami původního Čapkovy díla, a pokud možno v nich odkrýt, které z jeho myšlenek v lidech dosud rezonují i po celém století.*“ Většina autorů antologie se s tak nesnadným úkolem poprala se ctí, avšak obě zmíněné autorky – každá po svém – se pokusily navázat na Čapkův odkaz (dle mého názoru) co nejtěsněji. A teď nemám na mysli jen R. U. R., na které obě odkazují a obě se také shodně pokoušejí vyplnit „mezery“, které autor jen naznačil, ale i ucelený vhled do vnitřního života hlavních postav (zcela v duchu geniální Čapkovy noetické trojice novel *Horduba!-Povětrůň-Obyčejný život*), které si pro své příběhy zvolily. V obou případech jsou to hrdinky stojící tak trochu v „zákulisí“, mimo prestižní místa ve společnosti, neviditelné, upozaděné, nebo dokonce v nemilosti. Hodnověrnost jejich myšlenkových pochodů, motivací, ale i omylů a rozhodnutí, která jsou zápasem o osobní svobodu žít vlastní život, být sám sebou, mít právo na sebeurčení, však bere dech a nutí dočíst povídky bez přerušení až do poslední tečky. Nebudu vyzrazovat, jak jejich boj dopadne, ale fandit jim prostě musím, i když bych sama možná volila jinak. Hrdinky, které o sobě chvílemi pochybují, ale nevzdávají se snadno, si jistě zaslouží veškeré sympatie, ač se ženy v hlavních rolích zas tak velké čtenářské oblíbě u fanoušků netěší. Obě autorky do toho však šly s odvahou a úkol zvládly na výbornou, aniž by povídky připravily o napětí, akci či nečekané zvraty. Ne, kdepak, všechny složky dobrého příběhu jsou tu precizně vyvážené. *Rossumův univerzální rosol* Vilmy Kadlečkové i *Vada ve výrobě* Julie Novákové já tak osobně považuju za díla, která nic neztrácí z žánrové klasiky a u kterých člověk opravdu zažije onen mýtický „pocit úžasu“. Díla, která nejsou pouhou dobrodružnou zábavou, nekoužou po povrchu, ale dokáží sdělit něco, co člověka přesahuje, a klást otázky, které zůstanou v mysli ještě dlouho po dočtení.

Na závěr nezbyvá než zhodnotit antologii jako celek. Můžeme začít obálkou, která kromě měkkého chlupu zaujme také fascinující ilustrací Mikuláše Podprockého. A i když víme, že Čapkoví roboti vypadali stejně jako lidé (takže to byli vlastně androidi), vyobrazený zástup stroze vyvedených robotů se zařatými pěstmi jaksí k tématu pozoruhodně sedí. Nakladatelství Argo věnovalo knize patřičnou pozornost a výsledek jak graficky, tak typograficky stojí za to. Formát tak akorát do ruky, pevná vazba a voňavý papír, dobře čitelný text a sazba bez chybičky – to všechno dohromady dělá jen ten nejlepší dojem. Antologie jako taková je unikátním literárním projektem a jenom její samotné sestavení je bezpochyby příběhem samo o

sobě. Jistě, mohli bychom spekulovat, zda pořadí povídek nešlo pozměnit, zda otvírákem nemělo být něco jiného, nebo zda nezařadit některou z Asimovových povídek atd. Nebo zda to neudělat jako v té druhé antologii – *Sto rozumů* – a neuvést v antologii samotnou *R.U.R.* Já osobně jsem ovšem ráda, že nic takového editory Klíčnicka a Olšu nenapadlo. Připadalo by mi, že by tím knihu implicitně dedikovali totálním ignorantům, kteří Čapkovu hru neznají, nebo si ji ani nejsou schopni sami vyhledat v knihovně (i když uznávám, že za současného lockdownu je taková možnost značně ztížena) či na internetu. Obě antologie mají toho tolik společného asi jako španělština a portugalská – vzdáleně dochází k porozumění a najdou se stejná slova v obou jazycích (např. robot), ale tím podobnost končí. Antologie Jitky Čejkové není zdaleka tak vymazlená, je to de facto konferenční sborník v brožované vazbě a s netradičně (pro vědecké publikace) pojatou obálkou, na níž dominuje hlava snící androidky. Po letném zalistování zjistíte, že jde spíše o krátká zamyšlení osob často až nezdravě zahleděných do svých vědeckých subdisciplín z oboru IT, chemie, biologie, informatiky, robotiky a jejich odvozenin (někdo by řekl pavěd), sem tam nějaký sportovec či umělec, který přispěl myšlenkami, grafikou či básní. Zaregistrovala jsem dvě jména, která by mohla tvořit pomyslnou (ale jen velmi tenkou) spojnici mezi oběma knihami – Julie Nováková, uvedená ovšem jako evoluční bioložka, a Jaroslav Veis, v první řadě novinář. Jejich texty patřily k těm, které se skutečně daly číst, aniž bych si vzpomněla na nesmrtelný výrok ze známé české pohádky „za prvé nevím, co to je, a za druhé mě to uráží“. Pravda, ani po devíti letech strávených na akademické půdě jsem si na jazyk plný „zaklínadel“ nikdy nezvykla. Technický pohled na autory i jejich texty, úhledně srovnané hranami, rámečky a bezpatko-

vým písmem, ostře koresponduje s poměrně vágním zadáním ve stylu „přečtete si R.U.R. a pak mi k tomu napište, co chcete“. Doc. Ing. Jitka Čejková, Ph.D. tak jistě udělala radost spouště svých přátel, kolegů a studentů po celém světě i nakladatelství Vysoké školy chemicko-technologické v Praze, jež se nadšeně jalo obdržené příspěvky překládat a připravovat k tisku. Nakonec, přiznejme si, je to velká událost, když od něčeho uběhlo 100 let a my si na to ještě vzpomeneme. Ba co víc, my se snažíme i vědomě prožívat, co tato událost znamená, snažíme se zvnitřnit si myšlenky tak staré, že by mohly být považovány za překonané, dál je rozvíjet a nechat vrstvat do konceptů a uměleckých děl nových, moderních, inovativních. Čapkovská hra je tak svým dopadem téměř nesrovnatelná s ničím obdobným, vřdyť jaká další slova se tolik rozšířila do světových jazyků? Snad jen Bůh, mobil a pizza. A nejde jen o to slovo. Robot jako žánrová rekvizita je dnes pro science fiction totéž, co rytíř pro středověké eposy, princezna pro pohádky nebo anděl pro barokní poezii. Nezasáhl však jen literaturu, pronikl – jak se zdá – i do vědeckého myšlení, ať už se tu bavíme o umělých bytostech se schopností myslet a učit se, nebo o mechanických strojích, díky nimž se zrodila pásová výroba, neuvěřitelné možnosti lékařů na operačním stole nebo jen ulehčení, jak pravidelně udržovat čistotu podlahu, a zakořenil v naší každodennosti. Tak jsme my Češi konečně na něco hrdí – máme tu slovo jako nesporný důkaz našeho přínosu celému světu. Kéž si na ten pocit zase vzpomeneme, až si budeme foukat traumata „malého“ národa, nebo marně hledat odpověď na otázku, čeho si na své zemi vážíme. Snad to už pro příště nebude jenom plzeňské pivo, krteček, co nosí kalhoty s kapsami, a Jaromír Jágr.

Zuzana Hloušková

ROBOT100, Argo 2020, 400 str., 398 Kč

Kim Onsu: Skříň #13

Kdo by neměl chuť zkusit něco jiného. Nějakou exotiku. Třeba román od korejského spisovatele.

Do knihy jsem se pustil bez jakýchkoli informací, očekávání a čtení recenzí. Snad bez předsudků. Prvních několik kapitol jsem tak považoval za povídky. Nerozpoznal jsem ani hlavního hrdinu, ani dějovou linku. Že se nejedná o povídkovou sbírku, jsem nezjistil tak, že jsem identifikoval protagonistu a dějový oblouk. Jen jsem narazil na kapitolu, která jako povídka vůbec nefungovala.

To ale nemusí být velký problém, koneckonců spousta romanopisců začínali jako povídkáři a je to často znát. Přestože knihu překládali studenti koreanistiky, čte se docela dobře. Dali si práci s tím, aby části překládané různými lidmi dostaly podobnou stylistickou úpravu, takže pokud by chyběl seznam překladatelů, ani bych to nehádal.

Pokud knihu vyberete podle ukázky na zadním přebalu, čeká vás nutně rozčarování. Většina knihy není thriller, ale vyprávění o týpkovi, který opatrně uniká nudě. Že nebyl dost opatrný, se dozví až na samém konci. Většina knihy je přehlídka pitoreskních postav a nápadů. Jak postmoderní!

Výhodou je, že z nich autor neždíme za každou cenu morál-

ni pouačeni. Mezi řádky se dočteme o odcizení, lhostejnosti a pokrytectví života ve městě, ale není to přehnané.

Zklamání přišlo také z toho, že kniha vlastně ani není moc korejská, snaží se být zkrátka světová. Mohla by se odehrávat v jakémkoli jiném velkoměstě, Soul autor použil jen proto, že se jedná o jeho domovské prostředí. A je to dobře, protože když zmíní něco o Evropě, fakta moc neseďí. Asi jako kdybych já psal něco o Koreji.

Žánrové zařazení je sporné. Pokud by tohle měla být literární fantastika, tak je jí i Coelho. Prvky nadpřirozena vlastně nejsou pro děj nijak zvlášť určující. Ano, celé se to točí kolem skříňně plné svazků popisujících neuvěřitelné anomálie, ale mohly by tam být anomálie uvěřitelné, aniž by se děj zásadně změnil.

Moje dojmy bych shrnul následovně. Originalita a svěží inspirace asi těm, co hledají právě tyhle ingredience, vydrží a budou se bavit. Není to dlouhé a rozhodně to nepůsobí tuctově, jako nové přežvýkání dlouho osvědčeného syžetu. Kdo hledá akci, napětí, udělá lépe, když se poohlédne jinde.

Jarda Houdek

Kim Onsu: Skříň #13, Nová vlna, Praha, 2020, překlad Miriam Löwensteinová a kolektiv, 248 str., 240 Kč

Garth Nix: Andělský mág

Jednou z věcí, které mě nepřestávají na literatuře fascinovat, je nemožnost odhadnout na základě vnějšího popisu, zda bude kniha dobrá či špatná. Když zmíním, že půjde o fantasy velmi volně inspirovanou *Třemi mušketýry*, kde se vyvolávají andělé a potulují hororová monstra, člověka skoro nevyhnutelně napadne, že musí očekávat chabou spatlaninu nehodnou vážné pozornosti. Když ještě dodám, že autor se bez skrupulí rozhodl vyhovět současným konvencím, takže většina postav je ženského pohlaví a čtyři hlavní hrdinové jsou zodpovědně rasově rozrůznění, přičemž ani jedno nedává dokonce ani v tomto fiktivním světě valného smyslu, vypadá celá literární kauza vyloženě beznadějně. Jenže Garth Nix už prokázal, že umí vyprávět dobré příběhy a že ve svých lepších chvílích dokáže i s výstředními reáliemi pracovat s překvapivou jistotou. A co je ještě neobvyklejší, že i dosti podivné metafyzické koncepce umí použít jako základ věrohodně fungujících příběhů.

Úvodní dojmy jsou nevyhnutelně rozporuplné a začíst se do knihy není úplně snadné. Ženské obsazení některých postav (jako „kardinálky“) působí jen jako trochu zbytečný, ale v zásadě ještě funkční vnější efekt, který kontrastuje s naším očekáváním. Jiné případy (jako „kapitánky strážní“) jsou rušivé a představují spíše jen čistě formální úlitbu současné genderové módě, protože z ženskosti postav nevyplývá pro příběh nic relevantního. Původní *Tři mušketýři*, kde jsou potřeba čtyři muži, aby jen s nesmírnými obtížemi a krajním vypětím zhatili intriky jediné ženy, jsou vlastně románem mnohem feminističtějším. Možná by mi přišlo zajímavé, kdyby se v knize v důležitých rolích objevovaly jenom ženy, ale občasná přítomnost muže celý dojem vyložené kazí. Bez dalších detailů už uvedu, že podobně bezvýznamný je v příběhu i motiv rasové pestrosti, takže by se dalo říct, že jestli se jednou svět vrátí k dřívější normalitě, šlo by knihu bez obtíží zredigovat do podoby, která bude odpovídat tradiční a přeci jen smysluplnější podobě. Mezitím se podle vlastního založení můžeme změnami v rozdělení rolí při čtení buď bez jakéhokoliv zisku těšit nebo je bez jakékoliv škody ignorovat.

Mnohem lepší dojem zanechává motiv vyvolávání andělů, kteří za člověka mohou vykonat nějakou činnost. Brzy se sice začne ukazovat, že tentokrát nejspíš nepůjde, jak to známe z některých jiných Nixových knih, o žádný složitější propracovaný systém, kde by odhalování jeho zákonitostí bylo součástí zápletky. Ale motiv samotný do knihy překvapivě dobře zapadá a jeho mechanismus je dobře a funkčně vymyšlený, aby se lidé nemohli spoléhat pouze na nadpřirozenou pomoc. Autorovi to umožňuje na pozadí příběhu vytvářet extrapolace – jedna z postav je například lékař a je zajímavé pozorovat, jak by mohlo vypadat léčení založené na kombinaci přirozených vědomostí a nadpřirozených schopností.

Kvalita knihy se obvykle neodvíjí od zajímavosti rekvizit, nýbrž od použitosti příběhu. I zde se ovšem ukazuje zvláštní rozpor. Garth Nix je zodaný vyprávěč, takže jakmile se v jeho světě alespoň trochu orientujeme, netrpělivě čteme, protože toužíme vědět, jak se bude děj odvíjet dál. Na této základní úrovni se kniha osvědčuje výborně, disponuje silou, která z po-

divných součástí dokáže stvořit smysluplný celek. Jenže jakmile zápletky svede hlavní hrdiny dohromady, začnou se světem i mezi sebou interagovat zvláště povrchním způsobem. Autor staví svůj svět realisticky, se smyslem pro detail, záročí například svoje vojenské zájmy a zkušenosti v řadě zajímavých poznámek o výstavbě opevnění nebo organizaci vojenských výprav. Jenže postavy na jeho svět občas reagují klipovitě, s přehnanou lehkostí, tak trochu jako by v tomto světě hrály jen nezávaznou videohru. Podobně jako v případě překroucení pohlaví a ras postav jsme svědky zvláštního kontrastu, kdy je poctivý základ účelově upraven: podoby věci, které plynou z povahy celku, jsou jakoby předělány podle předpokládaného vnějšího měřítka s hodnotami zcela odlišného řádu.

Opět platí, že příběh sám by se mohl odehrát úplně stejným způsobem, ale náš prožitek z něj by byl lepší (nebo bez podobného rušení alespoň snadněji dosažitelný), kdyby hrdinové na mnohé z událostí, při kterých o něco jde, reagovali s větší opravdovostí. Kdybychom knihu znovu srovnali s *Třemi mušketýry*, tak kupříkladu ve vztahu ke smrti projevovali mušketýři určitou bezstarostnost, možná až přehnanou, ale šlo o specifický, jakkoliv třeba i trochu šilený způsob, jak realitu smrti přijmout a jak se s ní vyrovnat. V *Andělském mágovi* se ke smrti přistupuje místy zdánlivě podobně nedbale, ale je to následkem nedocení závažnosti smrti, což je psychologicky něco úplně jiného. Výsledný literární dojem je proto zvláštním způsobem rozporný – a není to knize ku prospěchu. Příčinou není, že by autor neuměl pracovat s paradoxy. Když mnoha různými způsoby odkazuje na původní Dumasův román, dopouští se někdy i prazvláštních reinterpretací a otevřených vtípků, ale nic z toho není na úkor příběhu samotného. Kdyby čtenář vzdálenou předlohu vůbec neznal, bude mu kniha pořád dávat stejně dobrý smysl. Zatímco narážky na *Tři mušketýry*, někdy souběžné a jindy protikladné, představují dodatečnou rovinu mimoliterárního potěšení, přizpůsobování se angažovanému pubertálnímu čtenáři je transformací, která do příběhu negativně zasahuje, byť často jen na povrchu.

Podobný zásah přehnané politické korektnosti do příběhu je u knih Gartha Nixe prvkem natolik novým a překvapivým, že se nabízí podezření, zda jde vůbec o jeho vlastní záměr. Umím si představit, že původně napsal román úplně normální, který se vydavatel obával přijmout, takže by celkově přehnaný vnější ráz knihy mohl být svého druhu parodickou reakcí autora postaveného před nesmyslné požadavky redaktorů. Naproti tomu zapojení metafyzických vlastností fiktivního světa do odvíjení zápletky je pro něj znakem dost typickým. Pro mne osobně jde i o téma mnohem zajímavější, proto bych se ve zbytku svého zápisku chtěl zamyslet na tím, jakým způsobem podobná volba narativní strategie ovlivňuje výslednou podobu literárního díla a proč vlastně může někdy vést ve fantasy k tak pozoruhodným výsledkům.

Občas se říká, možná dokonce tak často, až z toho vniklo klišé, že fantasy vděčí za svoji působivost pohádkám. Jestli si dobře vzpomínám, fascinovalo mě jako dítě v dobách pozdního socialismu na pohádkách to, jak samozřejmě předpokládá-

jí, že hmotný svět má nějaké zázvěti. Tím fascinovalo chci říct, že současně přitahovalo a děsilo. Líbila se mi představa, že za světem je něco dalšího, co garantuje jeho fungování, a zneklidňovalo mě, jak odlišné a nepochopitelné zákonitosti ten druhý, skrytý svět má. Pohádky jsou vlastně taková past: za libivými rekvizitami krásných princezen, fantastických tvorů nebo zlatých pokladů a za nápaditými zápletkami se složitými kletbami, putováním exotickými kraji nebo vítězstvím důvtipu nad silou číhá na nebohé dítě, které je chtivé zážitku, neznámá a neúprosná metafyzika. Není to metafyzika nijak propracovaná a už vůbec ne ve filosofickém smyslu pravdivá. Právě naopak, je tezovitá, malý výsek z ní poznáváme jen zdánlivě nahodilým řízením osudu a vznikla nejspíš zkomolením z kdoví jakých zdrojů. Ale je skutečností, se kterou je hrdina v jednu chvíli konfrontován a se kterou se musí úspěšně vypořádat. A tím, co v pohádkách propojuje oba světy, a tím, co hrdinovi umožní uspět, je kupodivu etika. Nikoliv ve smyslu morálního poučení, příběhy s poučením se protví každému správnému dítěti, ale v podobě vzorců chování, která se osvědčují.

Chesterton ve své *Orthodoxii* (v kapitole příznačně pojmenované *Etika říše pohádek*) poznamenává, že si více považuje legendy, která je dílem zástupu rozumných vesničanů, než historické pojednání, které obyčejně píše jediný šílenec. Aniž bych chtěl nějak hodnotit iluze týkající se venkovanů nebo vědců, ukazuje tak správně na to, že výhodou pohádky (jakožto „legendy“) proti románu (jakožto „pojednání“) je, že obstála v opakovaném vyprávění. To v ní muselo zachovat to podivuhodné, aby nebyla zapomenuta, a současně z ní obrousilo všechno falešné, co v její dramatické stavbě překáželo. Chestertonův bonmot však vede hlouběji. Vědě jde o poznání, které je zákonité, čili musí být opakovatelné, což jí ale limituje čistě na poznání přirozeného světa. Mýty a pohádky mají mnohem větší ambice, míří na věci, které jsou životně důležité, ale pro které nám přirozené poznání neposkytuje žádné bezpečné opory.

Druhý Chestertonův postřeh, na který chci poukázat, se týká zdánlivě svévolných omezení. Na počátku je trvání štěstí v pohádce často podmíněno nějakým nepochopitelným „jestliže“, které nesmí být porušeno. To není jen metafora křehkosti, která by odrážela naši zkušenost se štěstím, jde o ústavní prvek pohádky. Chesterton tato omezení přijímá jako obyčejně z praktických důvodů: lze se bouřit proti opatřením, která jsou špatná, ale ne proti těm, která jsou jen nepochopitelná, zvláště střeží-li hodnoty mnohem větší ceny, než je újma omezení. Mě zajímá to, že omezení jakýmsi neznámým způsobem plynou z tajné, zázvětné povahy pohádkového světa. Člověk je tvor slabý, obvykle nemá dost síly, aby se štěstím vydržel těšit opakovaně, takže vstupní omezení dříve nebo později poruší a přivólá na sebe nebo své blízké katastrofu. A najednou stojí před děsivou otázkou, jak se má tvářit v tvář neznámé povaze světa zachovat.

Etika je (nebo alespoň bývala) určována spíše společensky, tedy potřebami kolektivu, jeho fungováním a přežitím. V pohádce se však představuje jiný typ etiky, podobný spíše náboženství. Protože hrdina je vytržen z běžného plynutí života, běžná etika mu nedostačuje. V konfrontaci s metafyzickým neznámem funguje – přinejmenším ve světě pohádek – jen

chování, které mu umožňuje uchovat si vnitřní identitu. Je to vlastně přesně naopak, než kdyby se pohyboval ve svém původním prostředí: tam platí, že utilitárnost vede k úspěchu, který definuje společenskou roli, čímž je utvářena identita. Pojetí evropských pohádek, které staví na etických zákonitostech, které mají hodnotu hlavně samy o sobě, protože jejich praktických následků nelze rozumně dohlédnout, je vlastně paralelní s křesťanstvím a jeho důrazem na hodnotu jedince, která nepodléhá schválení přirozeně vzniklou společností. V tomto smyslu nejsou pohádky únikem do fantazie, ale únikem od „užitečnosti“ etiky k její „správnosti“.

Pohádky přitom přesto nepředstavují žádnou tajnou znalost, ale obyčejné empirické poznání. Experiment se sice odehrává ve fiktivním světě, ale desítky hrdinů zahynou, než se najde jeden, který se osvědčí. To, co nás v pohádce poučuje, není rozum nebo ctnost, ale konvergence plynoucí ze zákona velkých čísel. Neustálým opakováním – a pozorováním spíše těch, co přežili – získáváme určitý cit pro to, co v pohádkovém světě funguje, jsme-li najednou ponecháni neznámému osudu. Věříme, že podobná empirická zkušenost bude relevantní i při setkání s odlišným metafyzickým neznámem. Moderní umělci podobný fatalismus považují za zastaralý, protože sepětí mezi světem a mýtem, které moudrost pohádek ospravedlňuje, už je rozvojem kultury překonané (pokud vůbec kdy existovalo). To je možná pravda v tom smyslu, že klasické pohádky se vývojem ustálily do zavedených forem, jak z hlediska podob, kterými se v nich projevuje metafyzická cizost, tak z hlediska způsobů, kterými se na ni dá reagovat. Notorická slabost moderních pohádek ukazuje, že vstoupit do tohoto prostoru novým způsobem je obtížné, takřka nemožné. Nemusí to ale nutně znamenat, že jejich obecná metoda je překonaná.

Zdá se mi, že štafetu pohádek převzala fantasy, tedy alespoň ta část fantasy, kterou má po mém soudu smysl číst. Není teď nutně rozhodovat, zda se naše psychologie skutečně natolik mění, že fantasy představuje jen jakýsi dočasný regres, nebo zda jsme nemocní modernitou a pohádky mají pravdu. Za pozornost spíše stojí, že fantasy je prostor, kde nyní probíhají specifické literární experimenty. Sci-fi přijala za své představu trpného mechanického světa a zareagovala na ni řadou zajímavých způsobů. Fantasy však pokračuje v tradici vnímání světa jako něčeho živého, kde stejné výsledky při stejných činnostech nejsou nutně stejné, nýbrž tajemně se opakující – a občas se skutečně za všedních okolností stane něco dramaticky, z hlediska sci-fi dokonce bláznivě odlišného.

Zajímavost Gartha Nixe spočívá hned ve dvou skutečnostech. Nejen, že se nezdráhá pohádkovou metodu využívat otevřeným způsobem, tedy přímým zapojením metafyziky jako vlastní skutečnosti fantasy světa. Navíc ale k používaným metafyzickým prvkům přistupuje s přizemní nepředpojatostí typickou pro pohádky. Nezkoumá, zda je to metafyzika ve filosofickém smyslu pravdivá, dokonce ani příliš nehledí na to, zda jde o metafyziku pro vyprávění příběhu vhodnou. Chce-li uspět, musí podstoupit stejné riziko, jakému vystavuje svoje hrdiny: podrobit se testu ze setkání s nezastíranou skutečností.

Není překvapivé, že čtenářsky nejuspěšnější jsou metafyzici

ky založené na neopakovatelném „kouzlu“, tedy knihy z cyklu *Staré království*, stejně jako dramaticky nejméně přesvědčivé byly nakonec příběhy z cyklu *Klíče od království*, které byly naopak metafyzicky vystavěny na opakovatelné „technice“. Zdá se – ať už to vysvětlujeme povahou lidské přirozenosti nebo staletými podminěnými zvyklostmi ve vyprávění příběhů –, že při čtení nám zatím jsou příjemnější klasicky pojímané zásvětní principy. Zajímavým experimentem někde mezi oběma těmito extrémy byl román *Žabí polibek*, který vycházel ze „smluvní“ metafyziky, když z americké (a původně římské) představy o důležitosti zakládajícího aktu učinil sám základ skutečnosti. Je-li pravda, že čím realističtější metafyzika je v základu příběhu, tím věrohodnější nám příběh může přijít, protože o to více v něm může jít, nezdálo by se, že lze od *Andělského mága* mnoho očekávat. Aktuální společenská konstelace, s kterou kolaboruje, vyhrocuje nominalistickou libovolnost až k nesmyslnosti, a také používání andělů a jejich moci má v knize téměř výhradně technickou povahu.

Nicméně dramatická věrohodnost příběhu nemusí nutně odpovídat míře, v které je kniha přínosná pro hledání nových forem toho, co pro hrdinu znamená, že uspěl ve zkoušce, které byl podroben. Má-li si navzdory praktické užitečnosti a společenským konvencím uchovat identitu, která je potřebná, aby se ze setkání se zásvětím dokázal úspěšně vrátit, nemusí to dnes znamenat to samé, co kdysi. Zatímco dříve představovalo moudrost stáří, které disponovalo bohatým souborem generacemi vyzkoušených praktických dovedností, dnes podobné znalosti rychle zastarávají a stávají se bezcenné už během jediného lidského života. Mění se i způsob vzájemné komunikace, která je možná povrchnější, ale rozhodně nesrovnatelně četnější než kdysi. Vliv virtuálního, libovolně změnitelného počítačového prostředí na naše životy je už tak silný, že se mezi fyziky i filosofy stalo módou spekulovat o informatické povaze hmotné reality. Identita hrdiny proto už nemusí představovat jakousi vnější stálost, s kterou konzistentními činy vzdoruje měnícím se okolnostem, jež se ho snaží svést na scestí. Dnešní identitu může představovat vnitřní pochopení smyslu, které na podobné okolnosti reaguje různými způsoby, protože v proměňující se skutečnosti mohou mít velmi odlišné významy.

Obrazně vyjádřit naši měnící se životní zkušenost nemusí vést k výsledku, který je stejně uspokojivý, jako bývají v minulosti již vyzkoušená řešení. Může však jít o metafory zajímavější, a vnímáme-li pozorně, tak i hodnotnější. S potěšením konstatuji, že vnější ochranné mimikry autora knihy neodradily od hledání odpovědi v nitru příběhu. V tomto ohledu naopak původní *Tři mušketýry* překonává. Jeho antagonistka si zachovává temnou přitažlivost Milady de Winter, ale čtveřice hrdinů už si nevystačí s tradičními ctnostmi dobrodružných příběhů, jako je odvaha, vytrvalost, chytrost nebo obětavost. To vše je v příběhu stále přítomno, ale při řešení pragmatické otázky, jak lze protivníci překonat, musí hrdinové odpovědět i na obtížnou otázku, jak se vypořádat s jejím předešlým, neúspěšným set-

káním se zásvětím. K tomu, aby ji dokázali porazit, ji musí pochopit – čímž vyvstává ošemetná otázka, jakým způsobem se vlastně máme chovat k někomu, jehož motivace uprostřed složitých okolností chápeme tak dobře, že nelze tvrdit, že je v nějaké míře i nesdílime.

Příběh *Andělského mága* je přehledný, neobsahuje žádnou složitou zápletku ani žádná zvláštní tajemství čekající na odhalení. Jednotlivosti jsou dost zajímavé, abychom chtěli číst dál, ale celou dobu zhruba tušíme, jak se všechno odehraje (čímž ovšem dobrodružné příběhy spíše získávají na přesvědčivosti). Jedinou velkou neznámou je zakončení příběhu, protože je s postupem knihy čím dál zřejmější, že bude založen na jediném činu nebo rozhodnutí – a ve hře jsou tak silné síly, že vyústění může být stejně šťastné jako strašlivé. Bylo by nefér cokoli naznačovat, ale autor nevyužije žádnou klíčku, kterou by se závažnosti situace, jak ji rozehrál, vyhnul. Nakonec dojde k tomu, co je podstatou opravdové pohádky a dobré fantasy, tedy konfrontaci hrdiny s nevyzpytatelným zásvětím. V porovnání s ostatními autorovými knihami jde o řešení svojí strukturou relativně neobvyklé a spíše věrohodné, takže knihu lze brát nejenom jako zajímavý dobrodružný příběh, nýbrž i jako „cestu na zkušenou“, která je s pohádkami spojována. Etika zde smiřuje nutné, ale cizí zásvětí se známým, ale nahodilým světem. Není to ovšem etika, která by nám dopředu říkala, co je správné, a tak nám zajišťovala bezpečí. Hodnotu rozhodnutí, které jsme s hrdiny prošli, poznáváme až podle dramatické věrohodnosti, s kterou na nás zapůsobí, takže „správnost“ této etiky poznáváme až jako následek jejich činů. To je pro mne skutečné kouzlo literatury – konflikty mezi hodnotami dokážeme nazírat a rozhodovat čtením: vnímáním velikosti a obrušováním hran.

Nicméně i v tomto rozměru se na knize nakonec projevuje určitá nedokonalost, která nejspíš souvisí s podobiznovostí dnešním čtenářům. I když je rozuzlení příběhu koncentrováno do jediného bodu, mělo by vzhledem k obtížnosti cesty i závažnosti situace mít pro hlavní hrdiny samotné závažnější dopady. Dostane-li pohádkový hrdina půl království, může to být odměna za to, že zachránil princeznu. Ale to, že se stává králem, je důsledek přijetí nové etiky. Nemůže se vrátit vnitřně do své předchozí role řadového člena společnosti. To, co zažil, ho změnilo, v pohádkovém světě se v doslovném smyslu stává *suverénem*. Jeho dobrodružství ho vyděluje a svoje pojetí toho, co je správné, už odvozuje z jiných zdrojů. Ve fantasy se podobná zkušenost může projevit méně nápadným a symbolickým způsobem, jde nakonec hlavně o vnitřní proměnu, ale bezstarostný návrat k zábavným dobrodružstvím, od kterých nás zatím zdržoval boj s metafyzickým zlem, to hodnotu předchozího příběhu přeci jen poněkud devaluje. To je však už jen drobný problém, od kterého jde s trochou úsilí odhlédnout. Z hlediska zkoumání užitečnosti metafyziky pro literaturu, zvláště pro fantasy, představuje *Andělský mág* nakonec nápaditý a nečekaně zdařilý příspěvek.

Jiří Grunt

Fragment 2020, překlad Kateřina Hejnová, 464 str., 399 Kč

Jubilantský rozhovor s Martinem Petiškou

V sobotu 27. března Martin Petiška oslavil sedmdesátiny, i chutě vystupují v také JEHO „Brandejse“ (nad Labem) z pomalého vlaku a takřka mu padám do náruče. Už mě totiž vyhlížel.

FENCL: Ahoj, Martine. Tak co, ještě pracuješ na tom projektu?

PETIŠKA: Který projekt máš na mysli?

Přece onu první společnou knihu dvojice Hrubín – Petiška. Anebo z toho sešlo?

Ne. Institut Eduarda a Martina Petišky opravdu připravuje k vydání obsáhlou korespondenci, kterou tatínek a František Hrubín vedli od konce války do konce Hrubínova života. A je to v podstatě klíčový román o době, o politice, o umění. V Brandýse se nyní rušily, jako i jinde, poštovní schránky. Prý nejsou třeba, psaní nahrazují maily... Soubory dopisů nebudou asi vzpomenout papíře, v zalepených obálkách, možná zůstanou vzpomínkou na starodávňé časy. I když dopisy bývají napínavou četbou a dokumentují dobu z nezastupitelných úhlů... Člověk si myslel, že píše dopis jednomu člověku, kterému jej adresuje, ale psal ho i lidem, kteří se ještě nenarodili. Mohu ti, abych to zaostřil, uvést příklad z korespondence sedmatřicetiletého Hrubína s mým tatínkem.

Bylo mu tehdy třidvacet, když mu Hrubín onen dopis napsal. Měl jsem se mu teprve narodit, za čtyři roky. Roku 1947 Hrubín psal: „Našimi poslanci jsou Verlaine, Laforgue, Appollinaire, Toman, Hora – a nikdo jiný nemá právo sáhnout na jediné naše slovo...“

Bohužel se poslanci v oné době nevybírali a ani dnes nevybírají pomocí poezie... Dopis pokračuje slovy, jaká byla v té době dost... hm... nepublikovatelná.

A korespondence jako taková?

Píše se v oněch dopisech velmi krásně o kdečem, o „tajemství tvorby“, o životě... Čtu si to jako napínavý příběh... Někdo by řekl, že je to pouze zpráva o vztahu dvou básníků. Ale je to i román v dopisech, o desítkách let života jejich vlasti. O osudech jejich domova... Podobně jako tatínkovy *Staré řecké báje a pověsti* nejsou jen příběhy z odplynulé antiky. Jsou klíčový archetypický román o životě v každé současnosti... A navíc jsou dokumentárním románem o životě v Čechách v padesátých letech.

Jak to?

Otec v době, kdy nemohl vydávat knihy s přímým sdělením, psal o současných politicích v symbolech, v podobě zástupných olympských božstev... Uložil do příběhů nejen zoufalství doby... I její naději. Uložil do řeckých bájí nadčasovou naději. A báje vyšly od jeho psacího stroje k zástupům čtenářů v řadě zemí. V češtině i v cizích jazycích nacházely a nacházejí nové čtenářské generace. „Strejček“ Hrubín, jak jsem o něm v dětství mluvil (tak se mi podepisoval do věnování v knížkách a já ho opravdu za strejčka bral), byl jedním z prvních čtenářů bájí, otec byl z prvních čtenářů jeho knih. V Brandýse byl neofici-

ální literární klub, kde se scházeli přátelé, přijížděla jich k nám řada. Například Jiří Kolář, který chodil s tatínkem podél Labe, když ho v padesátých letech pustili z kriminálu a on se k nám rozjel... Chodili stejnou cestou na břehu Labe jako dnes my, a chodí tu stále, protože tatínek, když nemohl publikovat, fotografoval i filmoval. A nafilmoval jednu procházku s Jiřím Kolářem, Emanueleem Fryntou a s jejich manželkami. Z otcových znamenitých fotografií už byla uspořádána výstava a z filmů byly v televizi sestaveny tři dokumentární filmy. Je tam asi první filmový záběr Jiřího Koláře a jediný z jeho mládí... Má na nose kotevní kruh, jako okov. Byla doba tuhé totality a tatínek ji otiskoval do zpracování antických bájí jako zprávu o současnosti. Druhé vydání řeckých bájí bylo zakázáno s odůvodněním, že kniha šíří víru v bohy – myslím, že by se Zeus na Olympu zaradoval, ještě ve dvacátém století se ho někdo v Čechách bojí... Důležité je nejen to, co se dá v literárních textech číst na první pohled. Důležitější bývá, co za slovy prosvítá... A za anticými příběhy prosvítá současnost.

Ale proč tu stojíme? Pojdme.

Kupuje nám oběma kávu v automatu čekárny. F.: Nakupuješ tu teď možná častěji.

Při cestách covidovým Brandýsem nevynechávám tuhle oázu... Tohle je nádraží, ze kterého jsme jezdili s tatínkem za babičkou do Čelákovic. Cestou mi vyprávěl příběhy, slyšel jsem je dřív, než se dostaly do knížek, než doputovaly k dětem v Čechách i v dalekých zemích. Z tohoto nádraží vyjžděly pohádky Pohádkového dědečka i příběhy Birlibána, příběhy o krtečkovi... Vyprávění o Martínkovi, kterého malovala Helena Zmatlíková například v knížkách *O jablonce, Kam se schoval nuž, Martínkova čítanka...* V oněch letech jsem byl roztomilý blondáček.

A právě teď mi v Euromedii vychází knížka, která svým způsobem navazuje na *Pohádkového dědečka*. Jmenuje se *Pohádková maminka*. Martínek z dětských knížek vyrostl a vypráví pohádky dětem sám a jako je vyprávěl tatínek mně. Kéž by mohl někdy na tohle nádraží přijet kouzelný vagon, ve kterém by se dali najít ti, co z našich životů odešli... Jaroslav Seifert mi řekl, že si mohu brát z tatínka příklad ve všem, jen ne, co se týká vlasů. A já na něj nedal. Teď už vím, že se rady nositelů Nobelových cen mají poslouchat...

Mezitím kráčíme Brandýsem nad Labem. F.: Ty máš i důležitou vazbu na zdejší městskou knihovnu; ale těch vazeb na různá místa Brandejsa asi bude víc, ne?

Knihovna byla pojmenována po otci, a tak jsem s ní přes jméno i příbuzný. Je to... Jak to říct? Nevlastní sestra? Knížky jsou přátelé a některé jsou dokonce něco víc, jsou to příbuzní... Patří do rodiny. Knihovna je místo, kde člověk může nalézt báječné příbuzné; takové, kteří nezarmucují... Kdo má knížky, má domov. Kdo má knížky, není sám. Na světě je pár míst, kde jsem doma, a Brandýs mezi ně patří na prvním místě. Napsal jsem na brandýské motivy sbírku veršů, která se jmenuje

Brandýský poutník. A letos by měla vyjít jiná sbírka veršů: *Brandýský zámek*. Z dalších domovů, které mám rád, bych připomněl Mariánské Lázně. Jezdíváme tam po desetiletí... Bydleli jsme u našich přátel Sovových. A v pokoji, ve kterém kdysi bydlel Richard Wagner. Teď se onou ulicí tatínek rozhlíží z bronzového portrétu, z pamětní desky umístěné na domě, kde jsme bydleli. Domovem je pro mne i Český ráj, domov našeho rodu. V padesátých letech, kdy se nedalo jezdit po světě, jsme trávili letní měsíce na hradech Valdštejn, kde je od ložiska na připomenutí otcova pamětní deska... Mezi mými dalšími domovy je i domov, který je zvlášť lákavý pro mne, autora pětistránkových knih z oblasti sci-fi... Mám na mysli vesmírný domov: asteroid Petiška. Ten byl po otci pojmenován... Když se dívám na třpytící se hvězdnou oblohu, vznáší se na ní i planetka Petiška... Létá mezi Marsem a Jupiterem. O obou bozích těchto jmen otec psal... A teď se na nebi, v jejich společnosti, nachází jeho asteroid. Kdyby ses tam někdy chtěl, Ivo, vyprávět, povím ti, kudy se tam dostaneš zkratkou. Nebo víš co?

Dám ti radši hned, pro všechny případy, adresu, kde asteroid najdeš. Letí se tam sice dlouho, ale stojí to za to: https://cs.wikipedia.org/wiki/Eduard_Peti%C5%A1ka.

A když si budeš potřebovat odpočinout od pozemských starostí, stačí říct, zavolej a nechám ti klíč od chaty na asteroidu pod východním meteorem. Můžeš si tam oddechnout. Není třeba mít strach, že se nakazíš covidem. Nikdo tam většinou nebývá..., je tam idyla, klid, ticho. Nikoho nepotkáš, jak je den dlouhý. Až na pár milých mimozemšťanů a pár krásných a ještě milejších mimozemšťanek... Myslím, že se tam nebudeš nudit...

Recenzoval jsem pro *Literární noviny* dlouhatánskou řadu tvých povídkových knížek, ve kterých se během let objevilo více než tisíc (neuvěřitelně) krátkých próz, i ozvu se teď jako prodejník, chci říct PRODEJNÍ agent: Jak bys tento neskutečný „sumář“ doporučil?

Hmh. Člověk, který se doporučuje, je podezřelý... Spíš bych je měl pomlouvat nebo zakázat. Zakaz je nejlepším doporučením. Onehdy jsem byl v knihkupectví a přišla do něj čtenářka se slovy: „Co je zakázaný?“

Řekli jí, že nic zakázaného nemají. A ona zklamaně odešla. Nic nekoupila. Měli bychom se teď raději domluvit, abys moje knížky zakazoval čist, místo abys je doporučoval.

Ale když říkáš, jak bych je doporučil, ocituji slova neznámé čtenářky, jaká jsem nalezl na databázi knih (a velmi jí za ně děkuji): „... jeho knížky (...) jsou plné moudrosti, něhy a lásky. Je to výborná duševní strava.“

Tak takovéhle věty jsou pro spisovatele živá voda. Rozsvěcí mu náladu...

Nedávno jsem četl úvahu na téma, kdo by dnes vládl Čechům, kdyby kdys

nebyla jistá návaznost přerušena po Karlu Posledním. Věříš v šanci návratu k monarchii?

Samozřejmě... Monarchie bude. A brzy... a na 100 %.

Ovšem pouze v alternativním vesmíru. Koneckonců, i tam to může být příjemné... Nakladatelství mnoha krásných knih, a totiž Olympia, chystá na jaře moji knížku o dějinách české země. Přesněji o jejich alternativních dějinách. O těch, které nebyly v tomto vesmíru. To samozřejmě neznámá, že jinde třeba právě neprobíhají... Podle jedné teorie je nesmírné množství světů a my sice hovoříme v jednom, v brandýském, ale v jiném vesmíru jsme se narodili jako polynější domorodci a koupeme se v modrých lagunách... Když jsem se o téhle teorii dozvěděl, napsal jsem knížku... Jedna z novel v oné knize (nazvané *Podivuhodné cesty Ámose Goldsilbera*) pojednává o naší vlasti, ve které Přemyslovci nevymlíli. A není v oné době potřeba uvažovat o návratu k monarchii. Monarchie nebyla přerušena a je ještě pevnější, než bývala a dnes v oněch alternativních dějinách vládne ne republikánské zřízení a ne poslanci, kteří zápolí u řečnického pultu v parlamentu, ale panovníkem je Přemysl 48.

A představa, že by v Čechách někdy byla republika, je pro obyvatele alternativního vesmíru podivná. Jako je dnes pro nás zvláštní uvažovat o budoucí monarchii. Jak jinak mohly vypadat české dějiny, pokud by Přemyslovci měli jen o jedno jediné dítě..., o jednoho syna... víc?

V jiné povídce z oné knihy, povídce o Máchovi, velký básník nezemřel a dožil se požehnaného věku.

V jiném příběhu prezident Edvard Beneš nepřijal demisi ministrů a „únor“ v roce 1948 nebyl tak památný mezník, jak ho známe... V onom roce sice proběhl „vítězný únor“, jenže vítězný pro buržoasii. A já líčím osudy Čechů v alternativní republice. Praha je po světové válce rozdělená podobně jako poválečný Berlín a lidé se pokoušejí z východní zóny unikat před střelivými pohraničníky, kteří hlídají vnitropražskou hranici. Obyvatelé prchají, plavou přes Vltavu... Ze Smíchova k Národnímu divadlu... V alternativním vesmíru se nalézá mnoho dobrodružných dějin. A do nich cestují – v oněch „historických“ novelách – dva mladíci a mění události... Chtějí historii napravit. V jedné novele husité nebojují v naší zemi a neničí, ale odjedou do Jižní Ameriky a Jan Žižka vyvrátí říši Inků.

A dnes? Dnes se proto v Jižní Americe mluví staročesky...

Jsi rovněž autor řady příběhů Sherlocka Holmese. Řekni: jak je to možné, že nikdy nezemřel?

Vysvětlení je jednoduché: nesmrtelní neumírají. V našich milovaných knížkách dokáží sice hodně, ale jedno ne: umírat neumějí... Napsal jsem řadu příběhů o tomto velkém detektivovi. Byly opakovaně vydané v Čechách a pouze knižně také v angličtině.

U řady knížek ti taky bylo líto, že mají konec... A tak...

A tak jsem psal jejich pokračování... Nejen pokračování těch detektivních pátrání Sherlockových, ale sepsal jsem si i osudy dobrého vojáka Švejka po druhé světové válce, jeho osudy za stalinismu.

Nebo jsem psal knížku o pokračování rodiny Káji Mařika. Jmenuje se *Vnuci Káji Mařika* a je u ní připojená i kuchařka dobrých jídel, která se vařila v Lážovce a na samotách... Těší mne, že jsem poznal čtenáře, kteří uvěřili, že osudy v oné knížce nejsou „jen beletrie“, ale ve skutečnosti představují skutečný a zajímavý dokument o jedné z nejslavnějších českých literárních rodin... My, čtenáři Káji Mařika, se s ním kamarádíme od dětství. A v lážovských lesích s ním rádi trávíme čas... Slyšel jsem dokonce termín „fetovat Káju Mařika“ a takovéto fetování je na rozdíl od tolika nebezpečných fetování zdravé.

V jedné mé povídce se v budoucnosti vynaleznou kouzelné pilulky a budou doplňovat četbu. Povyší ji na silnější prožitek. Čtenář se soustředí na oblíbenou knihu a... Polkne literární pilulku. Ocitne se v knize, jako by jej přestěhovala droga. Snícím připadá sen jako opravdová skutečnost. A zde se čtenář ocitne ve snu o knize, v „knížním snu“. Možná to jednou skutečně bude možné: člověk si vybere knihu a knihovnice mu s ní podá i pilulku. A čtenář bude moci ve světě, virtuálním, prožívat osudy, které našel v knize. Může žít vedle některé postavy z knížky. Chce žít vedle Sherlocka? Vedle Káji?... Může se rozejít na mustangovi po purpurových prériích... Cválat s Vinetouem, Old Shatterhandem. Procházet se s Nšo-či... Přátelit se s postavami, jaké si zamiloval. Dítě se stane spolužákem Harryho Pottera na jeho kouzelnické škole. Bude možné vzít si i pilulku pro společné snění. A pak se do knihy vypravít na výlet s přítelem. A představ si: co kdybychom, lvo, my dva spolu mohli dneska vycestovat do nějaké ze svých oblíbených knih? Třeba i do nějakého z tvých poutavých příběhů?

Dostaneš se nadále ke čtení? Co tě v poslední době zaujalo?

Úvahy Paula Valéryho... Tlustý svazek výboru z jeho zamýšlení, který vydala Academia pod názvem *Sešity*. Mám rád knížky, které mají přesah do života toho, kdo je čte... Jsou knížky, které umí třeba jednou větou posvětit čtenáři na život... Někdy stačí paprsek jedné věty a... Ten posvětil na řešení, o kterém čtenář přemýšlel... Mám rád autory, kteří nabízejí věty jako paprsky. Takovým paprskem je věta..., snad ji cítuji správně: „Všechno, co říkáš, říkáš o sobě. Zvláště když mluvíš o druhých.“

Taková věta pomůže tomu, kdo o někom mluví, chápat nejen to, jaký je ten, o kterém hovoří, ale poví mu, jaký je on sám. Posvětil poznáním, jaký by mohl být. Ale myslím, že kdo se nad takovou větou zamyslí, neřekne mnoho z toho, co by jinak řekl... Nemůže to vyslovit. Ne proto, že by to někdo zakazoval,

ale uvědomí si, že by štetcem své věty maloval nejen sdělení, nýbrž i svůj portrét...

A co jsi čítal jako hoch?

Řeky knih... Výčet titulů by zabral místo na tohle interview. Oba Karly, o kterých jsem mluvil, Maye i Mařika. V rodinné knihovně máme dosud dětskou četbu několika pokolení... Četl jsem rád i ročníky svázaných časopisů. Tatínkova knihovna s jeho dětskou četbou byla rozlehlá. A prošel jsem se během čtenářských cest nejen současnou, ale i předválečnou dětskou četbou... Obyvateli mých vzpomínek jsou tak lidé, které jsem osobně poznal, jenže podobně životně jsou postavy, které jsem potkával v literatuře... Byla by dlouhá přehlídka, kdyby prošly před tribunou mého dětství postavy z knížek, které jsem miloval. Od kocoura v botách (ten by na přehlídce pochodoval první, je postavou z první knížky, jakou jsem přečetl) přes další a další... I přes hrdiny Poláčkovy knížky o pěti kamarádech. Přepochodovaly by zástupy pohádkových postav... Před tribunou by rázovaly postavy z obřích svazků Galopinových leteckých románů... Patnáctiletý letec, skaut putující kolem světa. Hrdinný kapitán Korkorán, doprovázený svou úžasnou tygřicí Jiskrou... Před tribunou by přetancovaly dívky z dívčí četby, kterou jsem neodmítal... Kolik kamarádů žije v našich dětských četbách. Prošly by postavy Maupassantových a Čechovových povídek, postavy z Balzaca i Flauberta, které mne také bavily už v dětství, když pojmenovávaly tajemství dospělosti, na jaká chce dítě dohlédnout... A naznačují mi budoucí svět, svět věrnosti i zrad, úzkostí i štěstí. Svět, který na dítě čeká za vábívným obzorem. Kolik mých kamarádů vyhlíží v dětských knížkách... Cromptonové Jirka postrach rodiny, kterého jsme s tatínkem milovali a který se stal z anglického chlapce naším báječným čelákovickým i brandýským kamarádem. Ransome: s jeho postavami jsem proplul dětstvím na lodi, spolu s oddílem Vlaštovek a Amazonek... A samozřejmě detektivky, Dumas... Byla to nesourodá četba, ale jako jsou v mozaice zdánlivě nesouvisející kamínky, a přesto vytvářejí celistvý obraz, bylo tomu tak i u mé četby: i knihy, které jsem příliš nechápal, mi pomáhaly nasvítit svět, do kterého jsem dorůstal. Každá kniha je dveřmi k poznání a o jakém poznání by mohl člověk s odstupem říct, že bylo pro něj zbytečné?

Mnoho by si jich rád odpustil, ale zbytečná nebyla... U mnoha knih mi bylo líto, že skončily, a jak jsem se už zmínil, když jsem pak vyrostl, psal jsem jejich pokračování...

Jsi dnes autor jistě sta knih, které se ovšem vyskytují v určitých sluchích. Na která svá díla bys ty sám zpětně poukázal?

Mám rád postavy, které procházejí z jedné mé knížky do druhé. Tak například konstruktéra Daidala. Žije ve dvaadvacátém století, v Modré galaxii; v galaxii známé například z mých knih *Největší skandál v dějinách lidstva*, *Manžel z Marsu*,

Četl jsem rád i ročníky svázaných časopisů. Tatínkova knihovna s jeho dětskou četbou byla rozlehlá. A prošel jsem se během čtenářských cest nejen současnou, ale i předválečnou dětskou četbou... Obyvateli mých vzpomínek jsou tak lidé, které jsem osobně poznal, jenže podobně životně jsou postavy, které jsem potkával v literatuře... Byla by dlouhá přehlídka, kdyby prošly před tribunou mého dětství postavy z knížek, které jsem miloval. Od kocoura v botách (ten by na přehlídce pochodoval první, je postavou z první knížky, jakou jsem přečetl) přes další a další... I přes hrdiny Poláčkovy knížky o pěti kamarádech. Přepochodovaly by zástupy pohádkových postav... Před tribunou by rázovaly postavy z obřích svazků Galopinových leteckých románů... Patnáctiletý letec, skaut putující kolem světa. Hrdinný kapitán Korkorán, doprovázený svou úžasnou tygřicí Jiskrou... Před tribunou by přetancovaly dívky z dívčí četby, kterou jsem neodmítal... Kolik kamarádů žije v našich dětských četbách. Prošly by postavy Maupassantových a Čechovových povídek, postavy z Balzaca i Flauberta, které mne také bavily už v dětství, když pojmenovávaly tajemství dospělosti, na jaká chce dítě dohlédnout... A naznačují mi budoucí svět, svět věrnosti i zrad, úzkostí i štěstí. Svět, který na dítě čeká za vábívným obzorem. Kolik mých kamarádů vyhlíží v dětských knížkách... Cromptonové Jirka postrach rodiny, kterého jsme s tatínkem milovali a který se stal z anglického chlapce naším báječným čelákovickým i brandýským kamarádem. Ransome: s jeho postavami jsem proplul dětstvím na lodi, spolu s oddílem Vlaštovek a Amazonek... A samozřejmě detektivky, Dumas... Byla to nesourodá četba, ale jako jsou v mozaice zdánlivě nesouvisející kamínky, a přesto vytvářejí celistvý obraz, bylo tomu tak i u mé četby: i knihy, které jsem příliš nechápal, mi pomáhaly nasvítit svět, do kterého jsem dorůstal. Každá kniha je dveřmi k poznání a o jakém poznání by mohl člověk s odstupem říct, že bylo pro něj zbytečné?

Mnoho by si jich rád odpustil, ale zbytečná nebyla... U mnoha knih mi bylo líto, že skončily, a jak jsem se už zmínil, když jsem pak vyrostl, psal jsem jejich pokračování...

Jsi dnes autor jistě sta knih, které se ovšem vyskytují v určitých sluchích. Na která svá díla bys ty sám zpětně poukázal?

Mám rád postavy, které procházejí z jedné mé knížky do druhé. Tak například konstruktéra Daidala. Žije ve dvaadvacátém století, v Modré galaxii; v galaxii známé například z mých knih *Největší skandál v dějinách lidstva*, *Manžel z Marsu*,

Bounty, dívka, zlatý robot

Tajuplné ostrovy máme v oblíbě.

Zvlášť ten Vernův s Cyrem Smithem, ale snad vydržíme v *Interkomu* vespolek i mikro-lekci reálné historie. Opusťme tudíž ideální kolonii vzdušných trosečníků z *Podivuhodných cest* Julia Verna a spolu se zkušeným stopařem Ondřejem Neffem (*1945), který se o podobných cestách něco nabánil, navštívme vlnami Pacifiku omývaný Pitcairn, a to ten skutečný, kde kdysi skončil Christian Fletcher (ve filmech například Mel Gibson) a ostatní vzbouřenci z královské lodi Bounty.

V nejnovější „neffovce“ však osamělý Pitcairn bude vlastně poloostrov a oceán se rozloží po povrchu nekonečně vzdálené planety Botera. Ne Bounty. Botera. A jinak je milá planeta částečně potažena bujným „Mechlesem“ a chodí tu stromy, tedy některé, a mezi nimi se plíží kousající „liány“ zvané *plížmy*. Ale je toho tu mnohem, mnohem víc a podivuhodně se zde proslazuje ožívající mech. K slunci a do vesmíru se pak „země zaslíbená“ dere jak svými ostrými skalinami, tak oblejšími „Oslími hřbety“.

Do ladné a ke koupání zvoucí zátoky Dráp ústí řeka Temnice, která byla svého času překlenuta v místě vzdálenějším od

*Manželka z Venuše... Nebo třeba postavy z mého nejnovějšího románu Chceš být král? Ten je o životě budoucí „hvězdné aristokracie“ a použil jsem tady své zkušenosti z vydávání *Almanachů českých šlechtických rodů*, největšího rodopisného díla o české šlechtě, jaké bylo vydáno od doby císaře Rudolfa II...*

No, a mám taky nakladatelství Martin, ve kterém vyšly knihy v řadě jazyků a které se zabývá i genealogií. Jestliže jsem vydal hodně přes tisíc povídek a spočítáme v každé několik postav, byla by z těch vymyšlených lidí už velká vesnice. Nebo i městečko... Nu, a z těch tisíců postav mám rád třeba i profesora Kesslera, toho podivuhodného, poetického vědce, známého třeba z trilogie *Vybraná tajemství profesora Kesslera, Andělé a démoni, Kniha upírů*.

A pak je zde zhruba třicet knížek již tebou zmiňované „andělské řady“: příběhy o chvílích, které mění lidem životy. A v andělské řadě, kterou píšu už přes patnáct let, jsou i povídky o mnoha zvířátkách, například v knížkách *Kočí příběhy, Tajný život koček* nebo *Tajný život psů*. Rád jsem ale psal i o dětech... A o babičkách, měl jsem totiž úžasné babičky. A napsal jsem trilogii o babičkách i jejich vnoučatech: *Babičky jsou nejmoudřejší, Babičky a andělé, Babičko, máme tě rádi*. Vydal jsem také řadu rodinných povídek o tatíncích a o maminkách, o dědečcích... Jen doufám, že se během doby tyhle příběhy nestanou disidentskou literaturou a místo *Maminko, máme tě rádi* a *Tatínku, máme tě rádi* se tituly nebudou měnit na „Rodičí číslo 1, máme tě rádi“ a „Rodičí číslo 2, máme tě rádi“.

Co plánuješ?

Rád bych dopsal českou ságu rodu Forsythů. Velký román jedné epochy. Kdysi, v dětství, kdy se zdá všechno možné, jsem chtěl napsat mnohosvazkovou rodinnou ságu od příchodu praotce Čecha do současnosti, o osudech jedné české rodiny, která prochází dějiny..., ale dnes je mi jasné, že se to ne-

oceánu pěkným mostem a disponuje hluboko v nitru našeho poloostrova bezpečným přístavem. Příběh je ale podstatnější, poutavější a krásnější než všechny přístavy. Je pro dospělé a zároveň se jedná o působivou science fiction pro děti „od deseti“, o dobrodružství s dětmi v hlavních rolích. Knihu Ondřeje Neffa *Barbora a Zlatý robot* vydal přednedávnm osvědčený Albatros (naše největší nakladatelství) a je štěstím, že skvělí dětsí rozjivenci z těch stránek, báječní nadšenci, zlobiči i pracanti... nevytvoří z Pitcairnu žádný nový ostrov Pána much. Anžto by to tím byl horor. Ten tu ale není, a když, tak jen trochu.

Řekou Temnicí se valící proud odděluje na Pitcairnu od sebe dva kraje nazývané Alfa a Beta. Alfě smysl, zdá se, dává výzkumný komplex s několika laboratořemi a s impozantně dominující Turingovou věží – a vy, kdo ani nevíte, kdo byl Alan Turing, máte co dohánět.

Kraj Beta, usměřňovaný co se obyvatelstva týče mimo jiné kapitánem Horácem, je oproti tomu skromnější. Má stavení obklopená okurkovými či kedlubnovými poličky a proti Alfě působí rustikálně až zaostale. Děti tu sice nejsou úplnými otroky, ale každopádně musí manuálně pracovat. Hm, hm. Aspoň že

dá stihnout; člověk nežije tak dlouho, jak by si přál... Napsal jsem ale na podobné téma asi nejobsáhlejší sbírku veršů, jaká vyšla v Čechách v novém tisíciletí. Jmenuje se *Česká kniha mrtvých* a vypráví o osudech jednoho místa v Čechách: jeho osudy líčí na životech lidí, kteří v onom místě během staletí žili. A to, co by v próze bylo třeba líčit v mnoha knihách, se dá v poesii povědět v jediné knižce. Je to soubor epických básní a kolářů o osudech jednoho čtverečního kilometru naší země... Soubor výpovědí obyvatel, doprovázený skvělymi kolážemi rodinného přítele Jiřího Koláře.

Ale chtěl bych napsat i román o jedné české rodině. Prozaickou výpověď, která by nebyla koláží z poesie. Propojily by se v ní osudy národa s archetypickým osudem obyvatel jednoho místa a dějiny rodiny by líčily dějiny českého národa... Má to být obsáhlý, třídílný román o „českém století“, přesněji o sto letech jedné šlechtické rodiny... Začíná přípitkem na Silvestra roku 1900, končí cinknutím skleniček na Silvestra roku 2000. Mezi dvěma přípitky prochází pět pokolení jedné rodiny... A jsou to osudy žen.

Ženy mívají pohnutější, zajímavější osudy – z hlediska románu – a české osudy byly navíc dobrodružnější než osudy lidí v řadě jiných zemí. Chtěl bych použít jako látku osudy, jaké mi líčili přátelé a jaké mi líčili čeští šlechtici z baronských, hraběcích i knížecích rodin. Naslouchal jsem vyprávěním o dobrodružných životech, naslouchal jsem mu u plápolajících krbů i při procházkách zámeckými parky... A měl příležitost poznat mnoho pozoruhodných lidí a často jsem už asi poslední, kdo uchovává v paměti jejich dávná dobrodružství... Příliv těch vyprávění byl fantastický... Snad se mi podaří mít tolik příznivých múz a tolik nerušeného času, abych mohl onen román dokončit. Je tolik vzpomínek, jež mi pamětníci předali a jež uchovávám, a rád bych je uchoval před rozplynutím...

Ivo Fencel

má Beta při pobřeží krásný jeskynní tunel a kousek od břehu zbrusu nový ostrov. Stěží mohl ten ostrov z vln vyrůst stejně, jako pučí hříby z mechu. Kdepak. Vyrašil následek zemětřesení – a snad v přímé souvislosti se vynořuje před Barbořiny zra-

ky titulní Zlatý robot s velkým Z; ale neznamená to ještě, že by tato dobrotivá bytost (dbající Asimovových zákonů) představovala v univerzu Pitcairnu obzvláštní unikum. Platných robotů tu totiž funguje habaděj. Nový Zlatý robot ovšem zprvu není k uvěření a stává se další z typicky dětských legend, nad kterými se rodiče leda pouсмějí: „Kde by se tu vzal?“ Zkušeni rodičové ratolestem nevěří. Je to chyba. Ó, kdyby jen tušili, nakolik je tento robot bytost hmatatelná i reálná. Kdyby jen jim chtělo docvaknout, že si robot po svém vegetuje, a kdo ví, nakonec možná bude rád, když zůstane pouze objektem zájmu a středem pozornosti mrňat. Ta mu mohou rozumět lépe než málo k dětem sdílní dospěláci a dospěláčky. Ne? Kdo ví. Možná dospělí přece budou mít z „cizorodého objektu“ posléze radost – a rozklíčují jeho původ a smysl. Třeba se jeho prostřednictvím ozvala sama rodná planeta Země. Lidé na Boteře totiž kdysi bídne ztroskotali a jistěže ne s korábem mořským, ale s kosmickou lodí; a jelikož nebyli jako dobře vycvičení kosmonauti včerejší, zařídili se tu. Zabydlili novou planetu a posléze se jim narodily děti. Barry Kebar, David Viktorin, Tadeáš Sutnar, Veronika Solcová, Sára Viktorinová... Také titulní Barbora Sutnarová, Tadeášova sestra...

Je to prima děvče a budoucí zdárná kadetka „hvězdné flotily“, nesměla ovšem, holčička jedna, zůstat na místě. Byla přesunuta. Proč? Dospělí považovali vyslovování jejich „drzých“ názorů za další vzpouru na Bounty, nebo co, a Barbora své názory opravdu neskrývá a vzpoury se holčičkám netolerují. Nebo nakonec ano? Uvidíme. Každopádně Barborka musela na převýchovu a je štěstí, že už napřed tušíme (a jsme tomu spolu s dětským čtenářem převelice rádi), že přes tuhle dámu zkrátka nepojede vlak. Zůstane svá.

Další podstatnou hrdinkou knihy se od začátku stane její přítelkyně Pavučinka, dáma šlechtického původu, jejíž předci jsou odlišnou formou života a dlí na Pitcairnu odedávna. Jde o místní domorodce. A – poněkud bizarně vyhlížející – Pavučinka je dcera krále Farnala, sídlícího jen malý kousek za horou Sabra a za hřbitovem chodících stromů. To, co jako čtenáři neffovské sledujeme pak, je i vize jedné totality a jejího spravedlivého krachu.

Nejen úvodní, ale i finální *ántré* ke všemu podstatnému přitom obstará zemětřesení.

Neffova literární práce nejméně na začátku v mnohém asociuje Běhounkovy *Robinzony* z „*Kronborgu*“ či zmíněný *Tajuplný ostrov*, tedy naprostou klasiku, ale jde o cosi trochu jiného a modernějšího, přičemž vás pod titulem každé z třiceti kapitol strhne jako proud řeky neutuchající děj:

Útěk do smrtícího lesa, Sama proti bestii, Mezi nové kamarády, Dobývání kosmické lodi Regaton, Do středu Robopolis.

Pod názvy oněch kapitol navíc pokaždé najdete tak sedmi větami naznačeno, oč půjde dál. Příklad? Kapitola osmá:

Záchranná výprava. Stopa vede do Mechlesa. Navigační systém tábora Alfa. Robot Arty má jistotu. Co se našlo na bojišti. Příliš mnoho přesnosti. Odchod na záložní stanoviště. Nejinak postupoval Jules Verne při psaní Tajuplného ostrova a při vymýšlení názvů jeho kapitol.

Otázek k vyluštění je v příběhu tak akorát, i máme před sebou takřka detektivku. Avšak prozradím, že problémy jsou svižně demontovány, až posléze zůstává jediný. S ním i zásadní otázka. Bude po transgalaktickému letu dlouhém sedmdesát tisíc světelných let udolán, skartován či jinak odrovnán zlodušský superpočítač na dálné Zemi?

Doufajte, že bude, protože představuje metaforu mizerného rasisty. A bylo by na místě jej udolat, protože je to podlý a pološilný jedinec, který se vymkl vší kontrole, myslí si asi, že je nějaký prezident a touží jen, aby planetu Botera a posléze i okolní oblasti kosmu (zvané Temný kout Galaxie) osídlili pouze „čisti“ roboti z kovu a křemíku.

Nebude víc místo pro žádné z nás, a tedy lidi, které vždy očekává smrt a hniloba. V téhle naší obří Galaxii je zkrátka podle padouchovy jistoty místo jen pro „ušlechtilé“ bytosti, i chvála Pánu Bohu, že se počítači jeho plány nepodaří uskutečnit. Chvála i vyspělé technologii z království princezny Pavučinky, totiž technologii takové, která je, jak to již kdysi formuloval naprostý klasik (a Neffův kolega) Arthur C. Clarke, **nerozpoznatelná od magie.**

Ivo Fencel

Ondřej Neff: Barbora a Zlatý robot. Barevně ilustroval Karel Jerie. Albatros. Praha 2020. 29 kapitol. 272 stran.

Odposlechnuto

V devadesátkách jsme se Českou sodou bavili. Dnes ji zijeme. Není to moc nadsázka, mnohé politické skutky dneška by v ní tehdy plně obstály.

Petr Koubský

Opravit jsem pomocí vteřinového lepidla, šroubováku a kládky splachovací tlačítko.

Dmu se pýchou a přemýšlím, že vezmu ty Dukovany.

Strýček Fester

Alexandr Mitrofanov se stává takovým Fendrichem Práva.

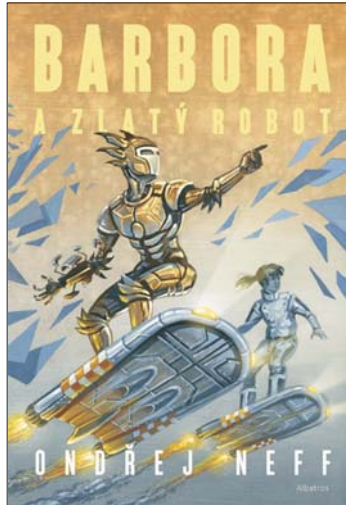
Petr Holec

Stierlitz! Vy jste vyhodil Čechům do lufu nějakéj muničák? Ano, soudruhu Putine.

Tak už to raději nedělejte. Oni si pak stěžujou. **JYRKA**

Rotoped = Pedagog rotační výuky

CHROCHTADLO

Slovenská literárna fantastika v roku 2020

Mali či nemali sme čo čítať?

Rok 2020 bol šialený, smutný, kritický. Vytáčať nás, niektorých vrhol do hlbokej depresie, iných naopak prebral z le-targie. Takmer každý prežil finančné problémy, ponorkovú chorobu a záchvaty paniky, no nevzdali sme sa. Keďže sme dlhý čas strávili doma pod zákazom vychádzania, potrebovali sme sa nejako zabaviť. Keď už bol byt uprataný, všetka bielizeň vypratá a vyžehlená, na záhrade nezostala jediná burinka a auto bolo trikrát umyté, siahali sme po kni-hách. Aspoň fanúšikovia fantastiky určite.

Napriek všetkému sa na Slovensku fantas-tické knihy vydávať neprestali. Nájdeme medzi nimi dobré aj horšie dielka, samovydaná aj opä-tovné vydania. Pár debutov, zborník a samozrej-me diela známych autorov.

Stávka na istotu

Pre vydavateľov je v dnešnej situácii istejšie vydať knihy osvedčených spisovateľov, ktorí si už vybudovali čitateľskú základňu. Znamená to pre nich predajnosť aj kvalitu.

Jednou zo stálic je **Jozef Karika**. Ten si opäto-vne našiel zaujímavý fenomén, halný vietor, kto-rého porvyv udávajú tón celému románu. Účiny tohto vetra na človeka totiž sú až ťažko uveri-teľné. Mysteriózny horor *Smršť* je o nočnej mo-re, ktorú by nechcel prežiť nikto z nás. Hrdinov prenasleduje príznak stareny v pohrebných ša-tách. Vydal Ikar.

Ďalší autor, ktorého meno je synonymom kvality, je **Juraj Červenák**. Vydal hneď niekoľko kníh v dvoch vydavateľstvách. *Štrkáč Callahan* vyšiel pred pár rokmi v češtine. V slovenčine ho máme vďaka vydavateľstvu Artis Omnis. Svo-jimi ilustráciami ho obohatil vynikajúci ilustrátor Michal Ivan. Tri westernové poviedky plné krvi, zombíkov aj mystiky vzdávajú hold mayovkám, Tarantinovi a známym hrdinom ich kníh a fil-mov. Callahan je lovec zločincov kdesi na Divo-kom západe. Počas cesty za korisťou sa stáva svedkom a účastníkom neveriteľných udalos-tí. Ďalšou z kníh sú *Strážcovia Varadína*. V po-kračovaní príbehov kapitána Báthoryho bude-me hľadať jeho uneseného syna Michala. Pre-jdeme kus cesty, prežijeme mnohé útrapy a spoznáme nových priateľov aj nepriateľov. *An-jel v podsvetí* je hororová detektívka s veľmi ob-lúbenými postavami Steina a Barbariča. Tí mu-sia tentokrát vyšetriť hrozné vraždy v Plzni, do ktorej sa utiahol sám Rudolf II. Odhalia páchat-eľov, aj keď stopy vedú medzi vysoko postave-ných šľachticov? Obe knihy vydal Slovart.

Michal Hvorecký opäť vplával do divokých vôd fantastiky, a to so zbierkou poviedok *Čierny*

lev. Reaguje ňou na také aktuálne témy, akými sú náboženský fanatizmus, klimatické zmeny, či pravicový populizmus. Vydal Marenčin PT.

Peter Kalva prichádza s druhým dielom série Svet ľudí nazva-ným *Stanica*. Hrdina sa ocitá v trestaneckej kolónii, kde sa zaľú-bi do väzenkyne. No ani útek z pekla väznice neznamená úľavu. Boj o holú existenciu sa tak skoro neskončí. Vyšlo v Enribook.

Lucia Lackovičová sa podieľala na zostavovaní niekoľkých fantastických zborníkov. Tento raz prichádza s non-fiction knihou o životnej ceste mladej slo-venskej vedkyne, marsonautky a astrobiolo-gičky Michaely Musilovej, *Žena z Marsu*. Je to inšpirácia pre všetkých, ktorí sa neboja prejsť ťažkú cestu, aby naplnili svoje sny. Kniha vyšla v Artis Omnis.

Po dlhom čase sa opäť o slovo prihlásil aj nádejný autor **Richard Brenkuš**. Brenkušovou druhou knihou v poradí sa stala *Satamaranga*. Ak sa začítate do tejto politfiction, zistíte, že postavy sa podobajú aj na istých reálnych ľudí. O to viac budete prežívať príbeh tajomnej orga-nizácie Klaunov, ktorá sa rozhodne ovládnuť svet. Zrejmže za každú cenu.

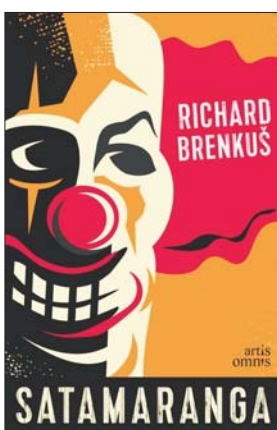
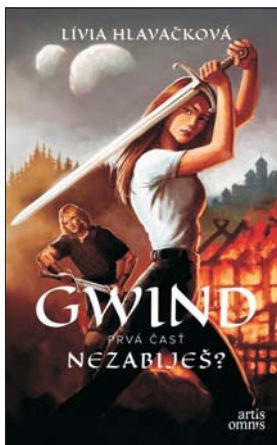
Krajina krásnych ľudí od **Martina Kasardu** zo začiatku vyzera ako ľúbostný príbeh. No po-stupne sa mení na nočnú moru, pretože obaja hrdinovia žijú vo svete, kde je meradlom úspe-chu krása. A čo ak nevyhovujete normám a predstavám o kráse? Zrejmže vás decentne od-stránia. Že je plytké súdiť človeka podľa vzhľadu? Našli by ste odvahu postaviť sa na odpor a zachovať si ľudskosť? Vydal Ikar.

Mladosť má rada príbehy

To je zjavné aj z toho, že množstvo kníh, ktoré v roku 2020 vyšli, bolo určených mlá-deži. Dnes, keď sme doslova utopení v interne-tovej realite, je dobrou správou, že je stále dosť mladých milovníkov kníh. Namiesto sedenia pred mobilom nechávajú svoju fantáziu lietať po svetoch plných zvláštnych bytostí, prípadne osídľovať planéty v ďalekých galaxiách.

Katárina Soyka je u nás známou autorkou fan-tastiky. *Hlas draka* je krásne rozprávanie o mladej drakobijke, ktorá sa odhodlá zachrániť nielen jedného priateľa, ale aj zopár príše-riek. Na ceste ju sprevádzajú rôzne bytosti a nájde sa možno aj princ, ktorý jej podá pomoc-ný meč. Vydalo vydavateľstvo Hydra.

Román **Lívie Hlavačkovej** *Gwind: Nezabiješ?* vyšiel už v roku 2013. V prepracovanej verzii ho znovu vydali nadšenci v Artis Omnis. Mladá Gwind sa ocitne v inom univerze, v osade plnej najomných vrahov a má na výber. Buď prežije

alebo neprežije. Obe voľby so sebou prinášajú zjavné komplikácie.

Jakub Mišči vydal vo vydavateľstve Art Floyd už druhú knihu. **Evan** je postapokalyptický príbeh o trinásťročnom Evanovi, ktorému sa podarilo prežiť uprostred krvilačných beští. Bude za múrmi opevneného statku pri Brezne v bezpečí? Čo za tajomstvá ukrýva?

Statočný rytier Tiler je skupinové dielko žiakov 3. A. Bol to nápad ich učiteľa **Dušana Damiána Brezányho**. Deti už medzičasom podrástli, no hlavné je to, že kniha fantastických príbehov o rytierovi vyšla. Je obohatená o krásne ilustrácie, o ktoré sa postarala osemročná Stella. Vydali v Sportmedia.

Anna Em sa prihlásila o slovo s pokračovaním svojej fantasy série **Kniha ohňa** s názvom **Relikvia Immuto**. Súboj o Knihu ohňa pokračuje. Pre Lili to znamená, že sa musí rozhodnúť, či sa vyrovná s nebezpečenstvom, alebo prežije obyčajný život bez drakov a mágie. Vyšlo vo vydavateľstve Art Floyd.

Aktívny, no menej známy

Katolícky kňaz **Vlado Štefanič** svojim fanúšikom priniesol príbeh o mužovi, ktorý musel mnoho stratiť, aby dokázal viac milovať. Takmer sa mu splnili sny, no jeho život sa začal uberať úplne iným smerom, než by si prial. Dostal názov **Pustovník: Muž s leopardom**. Vyšlo vo vydavateľstve Kumran.

Vždy pribudne niekto nový

Stále je dosť tých, ktorí majú chuť písať, hlavu plnú príbehov a odvahu pokúsiť sa presadiť v tvrdej konkurencii. U niektorých je za tým aj kúsok naivity a autori ani netušia, že sú len jedni z mnohých, ktorí si chcú vybojovať miesto na slnku domácej literárnej fantastiky. Či sa im to podarí, je otázne. Rozhodcami ste vy, čitatelia.

Nováčikom medzi autormi je **Iveta Pernišová**, ktorej román **Anachorance** patrí k žánru sci-fi. Mimosemská civilizácia unáša pozemšťanov, aby ich v ďalekej galaxii trénovala a naučila prežiť. Spoznáte mladú princeznú Vanille, ktorá sa pripravuje vládnuť dvom planétam, a mladého Shadee, ktorý je vojak a milovník žien. Vyšlo vo vydavateľstve Elist.

Dušana Damiána Brezányho sme tu už raz spomenuli v sekcii kníh pre mládež. Tentokrát nedohliadal na žiačikov z 3. A., ale napísal vlastné dielko **Legendy Leopardie**. Hlavná hrdinka sa snaží uchrániť otcov klenot pred neznámym mocným mužom, vrahom Veľkého šamana. Do cesty jej vstupuje láska, mocní duchovia a tajomstvá pochádzajúce z úsvitu dejín Zeme aj ľudstva. Vyšlo v Enribook.

O knihe **H. J. Bornemisza Slepý život** by sa dalo povedať to známe, že na koniec to najlepšie. Štyria netradiční hrdinovia.

Mágovia, ľudia, elfi a mnoho iných bytostí, ktoré navzájom bojujú, nenávidia sa, intrigujú a milujú sa. V ich svete prebieha nikdy nekončiaca vojna. No občas sú najväčšie boje práve tie, ktoré musíme vybojovať sami so sebou. Vydal Elist.

Urob si sám

Z roka na rok stúpa počet kníh vydaných autormi vlastným nákladom. Netreba znovu opakovať to, čo vie každý, kto takéto texty čítal. Zväčša im chýba redakcia (česť výnimkám), preto sa z čítania môže stať utrpenie. Ale pre iného to môže byť zábava a relax, takže každá kniha si svojho čitateľa nájde. V tomto zhrnutí máme až osem takýchto publikácií, či už ako tlačenej knihy, alebo e-bookov, čo je zhruba štvrtina z vydaných kníh fantastických žánrov. Zaujímavé je aj to, že takmer každé vlastné vydanie je zároveň aj debutom.

Peter Kent s knihou **Legenda o kameňoch života** je prvý autor, ktorý spĺňa obe podmienky – prvotiny aj vlastného nákladu. V slovenčine sa o obsahu knihy veľa nedozvieme. Ak ovládáte angličtinu, zistíte, že je to príbeh o boji najstaršej vesmírnej civilizácie so silami temna. Legendu o hrdinoch, ktorí položili životy, aby aj ten náš mohol pretrvať, rozpráva ich vládca.

Stano Fatul je už našim čitateľom dobre známy. Napriek nie práve nadšeným ohlasom aj naďalej pokračoval v písaní svojej série **Lysanthis**. Tretia a záverečná časť má názov **Slzy čarodejníkov**. Románom nás prevedie veľmajster vkladakov Sivý vlk a jeho dcéra. Spoločne s nimi vybojujeme posledné bitky a spoznáme rozuzlenie tohto príbehu.

Juraj Kotulič Bunta sa síce venuje IT, no je vyštudovaný jadrový fyzik. Preto neprekvapuje námet jeho debutového románu **Modrá anomália**. Výprava letí vesmírom preskúmať novo objave-

nú hviezdu. Takáto hviezda by v našom vesmíre ani nemala existovať. No záhad je oveľa viac. Napríklad zachytili tajomné signály, ktoré z hviezdy niekto alebo niečo vysielajú.

Väčšina Zeme je neobývateľná, hladiny oceánov stúpajú, je isté, že klimatická katastrofa je otázkou času. Dá sa ešte tento stav zvrátiť? Špeciálne oddiely Alfa hľadajú po celom svete technológie, ktoré by mohli blížiacu sa katastrofu zastaviť, či aspoň spomaliť. Na pozadí dnes už realistickej hrozby sa odohráva ďalšia románová prvotina **Posledné storočie** od Jakuba Fila.

Šťastie naivných napísal Peter Diko. Aj táto kniha je súčasne debutom. Jonas je nútený pripojiť sa k lúpežníkom. Spoločne s nimi hľadá mystický artefakt. Po krvavom prepadaní príde do jeho rodnej dediny vojsko. No po záhadných udalostiach je povolán tajomný Vlč, ktorý je lúpežníkom na stope. Ide o úvod do fantasy príbehov z Maerskej ríše.

Samovydanie, zbierka poviedok aj prvotina. Tým všetkým je **Nášepkávač a ostatní** od **Tomáša Kováča**. Šesť textov z každého rožku trošku. Mix hororu, sci-fi aj fantasy, kde hrdinovia dostávajú maily od mŕtvych, po svete behajú strašidlá a chudákov obyvateľov plašia divné komunity.

Zabudnutá osada a hrdina, pre ktorého sa návrat domov stal takmer nemožným. Keď banditi začnú unášať ženy, rozhodne sa hrdina únoscov vystopovať a zabiť. Spoločne s čarodajnicou a mladým lovcem odhalujú tajomstvá uchvatiteľov a toho, kto stojí v pozadí. No nepriateľ má plány a možno bude nutné zaplatiť vysokú cenu. Ak vás obsah zaujal, vedzte, že ide o prvotinu **Norberta Novosáda Piesočný gambit**.

Román dostupný len na stránkach autora, to sú **Dozorcovia** od **Lukáša Kordiaka**. Či sa nám to páči, či nie, na svete existujú sily, s ktorými sa neradno zahrávať. Aj dvaja mládenci z tohto príbehu sa o tom presvedčia, keď vykradnú istý obchod a náhodou odhalia majiteľovo desivé tajomstvo. Následky budú nesmierne.

Slováci sa v Čechách nestratia

Sú autori, ktorých romány vychádzajú najskôr v susedných Čechách. Nám to nevádi, s chuťou si ich prečítame, pretože čeština je pre nás druhý materinský jazyk. Tento rok boli hneď dvaja takýto šťastlivci.

Ondrej Trepáč sa vo svojom najnovšom dielku vracia k starému známemu (večne mladému a silnému) a čitateľmi obľúbenému Conanovi. Voľné dokončenie trilógie s názvom **Kalich života** sa nesie v duchu hľadania dôležitého artefaktu. Len vďaka nemu bude možné zlomiť kúzlo spánku a zobudiť Conanovu Dareenu. Vyšlo v češtine vo vydavateľstve Brokilon.

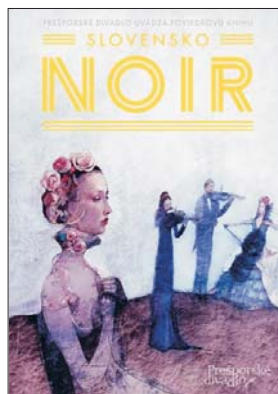
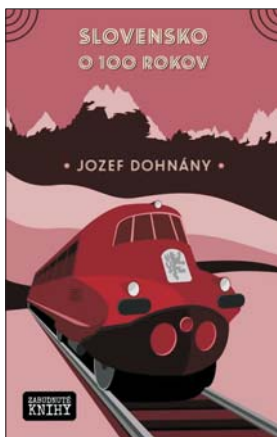
Mark E. Pocha sa zase na vydání svojho hororu **Bestie** dohodol s českým žánrovým vydavateľstvom Carcosa. Román je inšpirovaný životom a činmi posledného československého zločinca odsúdeného na trest smrti, Štefanom Svitekom.

Poviedocky naše milované

Nech si hovorí kto chce čo chce, stvorí dobrú a zrozumiteľnú poviedku je skutočný kumšt. Nie každý čitateľ ich má rád a nie každý autor si ich trúfne písať. Pre tých, ktorí poviedky majú radi, pripravili slovenské vydavateľstvá hneď tri zborníky.

Zajtra bude včera je krásnym koncoročným dieľatom vydavateľstva Hydra. Obsahuje dvadsaťtri poviedok od viac či menej známych slovenských a českých autorov. Je to zmes žánrov, takže to svoje si vyberie každý.

Slovensko NOIR sa dá charakterizovať ako multizánrová výpoveď o nás. Vydavateľstvo Ezopo spojilo spisovateľov,

režisérovo, hercov, hudobníkov a vynikajúcu akademickú maliarku, ktorí spoločne vytvorili vskutku neopakovateľné dielo.

Aj minulý rok, navzdory epidémii a karanténe, prebehol 18. ročník literárnej súťaže Martinus Cena Fantázie. Zborník nazvaný jednoducho **Fantázia 2020** obsahuje dvadsaťpäť tých najlepších prác slovenských autorov žánrov fantasy, horor a sci-fi. Vydala Fantázia.

Niečo malé a milé navyše

Slovensko o sto rokov od **Jozefa Dohnányho** je malým bonusom vo forme e-booku. Jozef Dohnány (1873–1947) vyštudoval techniku vo Viedni. Stal sa odborníkom na železnice a spoluorganizoval kultúrny život v Bratislave. Venoval sa botanike aj skladaniu hudby. Kniha Slovensko o sto rokov je plná jeho predpovedí našej budúcnosti... ehm, vlastne už súčasnosti.

A teraz zazvonil zvonec a výpočtu úspechov je koniec. Pretože každá zo spomínaných kníh, ktorých mimochodom bolo 33, úspechom je. Či už ju vydalo vydavateľstvo či sám autor, v roku, ktorý je za nami, to bol výnimočný čin. Gratulujeme každému už autorovi, budúcemu autorovi aj vydavateľovi a prajeme im, nech je pre nich rok 2021 plodný, plný inšpirácie a pohody. Snáď si takto o rok znovu povieme, že sme mali čo čítať a literatúra neskončila niekde na chvoste, lebo doba je zlá. Azda práve preto, že to máme všetci ťažké, padne dobre, ak aspoň vo fantázii na chvíľu odletíme na vzdialenú planétu či vstúpime do začarovaného lesa, spoznáme pravú young adult lásku a schúlíme sa v kresle od strachu, no iba kvôli šialenej hororovej story.

Krásny rok vám všetkým prajeme. Čítajte, čítajte a čítajte! **Erika Ena Adamcová**

P.S.: Aj vy ste počuli, že milovníci fantastiky zvažujú tieto problémové časy lepšie? Je to logické. My sme si už predsa prečítali aj oveľa horšie príbehy – a aspoň niektoré skončili dobre.

PPS: Ak viete ešte o nejakých knižkách, ktoré sa do tohto prehladu nedostali, pokojne nám napíšte.

Poznámka: Primárnu databázu publikácií pôvodnej domácej literárnej fantastiky za rok 2020 vypracovala Alexandra Pavelková.

Odposlechnuto

Vždycky když vidím, jak se umělá inteligence snaží vyhodnotit mé nákupní vzorce, vzpomenu si na prodavačku od nás z večerky: „Kola a rohlíky, kdo má u vás průjem?“

U té by se měli chlapi v Silicon Valley učit. **Jan Švancara**

Časem s vědou - květen

● velkých činech vědy a techniky

Se slovem *knajpování* jsem se poprvé setkal jako malý kluk na vesnici. Provozovala ho moje babička a posléze (z donucení) i já, neb je to prý náramně zdravé. Knajpování spočívá v tom, že se (pokud možno ještě před snídaní) bosky brouzdá luční rosou. Tento způsob přírodní léčby vynalezl a jméno mu odkázal bavorský farář **Sebastian Kneipp**, od jehož narození právě uplyvá rovných 200 let (* 17. května 1821). Jakožto duchovní měl pomáhat lidským duším, zajímaly ho však i její nádoby. Ve víře, že příroda má hojivé účinky, začal roku 1855 v prádelně dominikánského kláštera ve Wörishofenu provozovat léčebné kúry spočívající v otužování zejména stykem se studenou vodou, nejlépe pak rovnou v přírodě, například právě couráním naboso v mokré trávě.

Knajpování má i jedinečné psychotherapeutické účinky. Vskutku, nikde (snad s výjimkou hlubokého lesa) si nepřipadám hlouběji v lůně přírody než jako bosák na rozkvetlé louce plné rosy, když slunce teprve vychází a ani ta nejplnější žihadla ještě nepřišla do práce.

Poněkud „silnější“ odrudou knajpování je brouzdání vodou. Leckde se kvůli tomu dokonce budují takzvané *brodicí lázně*, většinou oblázky vysypaný mělký úsek potoka; jedny takové znám z Feferského potoka v Prachaticích.

Otec Kneipp byl obětavý, ale i tolerantní léčitel, který uznával metody moderní medicíny a kterému na jeho ovečkách doopravdy záleželo. Vedle používání vody, bylinek a celozrného chleba se zachovala i jeho rada papeži: Každé ráno rozkousat několik jalovcových bobulí.

Sebastian Kneipp zemřel v roce 1897 ve věku 76 let.

Samozřejmě nebyl sám, koho napadlo kurýrovat vodou. Jeho u nás neznámějším předchůdcem byl Vincenc Priessnitz (1799–1851), rodák z Gräfenbergu (dnes Lázně Jeseník). Pocházel ze selského. V šestnácti ho kůň srazil pod povoz, který mu přešel hrudník. Přivolaný ranhojič si nevěděl rady, Vinček si tedy srovnal žebra přes hranu židle a na hrud' si přikládal obklady namočené ve studené vodě (viděl prý, jak si u pramene srna opakovaně smáčí ránu). Když pak takhle uzdravil i souseďovic sluzku, začali se za ním trousit první nemocní.

Rozšířil si tedy dům, aby získal oddělené místo na necky napájené domácím pramenem. Vznikl první vodoléčebný ústav na světě. Roku 1839 otevřel novou velkou budovu, nyní už vyložené lázeňskou. Léčil zprvu jen poranění, později i dnu, revmatismus, žaludeční potíže a další choroby, zejména spojené s horečkou. Jeho procedury v té době už zahrnovaly potní zábaly, celkové studené koupele, různé částečné lázně, sprchování, mokré zapařovací obklady (dodnes rozšířené pod jeho jménem), pohyb na čerstvém vzduchu, pití vody, a k tomu prostou vydatnou stravu.

Poněkud v Priessnitzově stínu zůstal jeho současník, krajan a takřka soused, napřed kamarád a potom nesmiřitelný konkurent Johann Schroth (1798 – 1856), rovněž sedlák. Toho v mládí kopl kůň do šimpánu tak, že mu hrozila invalidita, ale šikovný Hansi si na zranění přiložil vlhký zábal s napářkou

– a uzdravil se. Doporučil to pak přátelům a posléze se k němu do České Vsi u Frývaldova v Jeseníkách začali sjíždět první pacienti. Roku 1837 v nedaleké Dolní Lipové založil ústav, kde kromě řečených obkladů krmil pacienty suchými houskami a napájel vínem (jiné nápoje zakázal). „Léčil“ široké spektrum chorob – od dýchacích přes zaživací a kloubní až k chronickým otrávám. Psychiatr Vladimír Vondráček v pamětech uvádí, že v lázních Dolní Lipová obézní pacienti na houskách a množství vína hubli až do roku 1960(!), kdy byla tato kúra zrušena pro nebezpečnost.

Jakkoli všichni tři jmenovaní výtečníci neměli odpovídající vzdělání a neznali mechanismus účinku svých kúr, což je řadilo mezi šarlatány, jejich metody převážně fungovaly. Proč? Pomineme-li psychologickou složku, například nádherné prostředí Jeseníků, absenci běžných starostí při pobytu či osobní charisma léčitelů, pak terapeuticky dominuje účinek chladu. Přiměřený kontakt těla se studenou vodou napřed cévy zúží a po adaptaci organismu naopak rozšíří, což se subjektivně projevuje pocitem tepla. „Není to chlad, který léčí, ale teplo studenou vodou vyvolané,“ tvrdil Priessnitz. Rozšíření cév pak vede k místnímu překrvení tkáně, tudíž i k jejímu lepšímu zásobení i čištění.

Začali jsme *knajpováním*, skončeme jiným podstatným jménem slovesným označujícím léčebnou kúru. Pražský lékař a buditel Karel Slavoj Amerling (1807–1884) mimo spoustu jiných věcí vymyslel po roce 1840 metodu *zavejcování*: „Když nemocný zablaněn, t. j. zabalený do mokrých prostěradel a pak do houně vecpaný, bez jídla a pití 4–8 hodin až do potu zůstane, tu pot bývá přesmrduť a moč kalná a ač na dlouho stolice se zarazí, přece bez klystýrů přijde a vyčistí se dovnitř zahnané vyraženiny. To-li vícekrát se podle potřeby učiní, nabývá konečně nemocný celého zdraví.“ Inu, je-li pacient dlouhé hodiny ponechán bez sebemenšího pohybu, zapařený a napul udušený ve svém potu, výporech a výkalech, potom „vyklubání z vejce“ považuje za vyložené znovuzrození...

František Houdek

Odposlechnuto – co z toho je bajka?

Kravata je jednou z politicky nejnabitějších částí oblečení, falickým bělošským nástrojem, protože pohled žen zákeřným způsobem usměrňuje k rozkroku muže. Navíc se jedná o 500 let starý symbol, který měl za cíl zdůraznit velikost penisu evropských šlechticů. **Claire Robinsonová, Masseyova univerzita**

Drak Gorynyč chytil Rusa, Ukrajince a Žida:

– Vidíte tu horu? Dejte si kolem ní závod. Kdo doběhne jako první, toho pustím!

Po třech hodinách přiběhne Rus s Ukrajincem v zádech.

Drak na ně kouká a ptá se:

– A kde je ten s pejzy?

– On je chabrus na plíce a vůbec neumí běhat, tak šel domů.

Jyrka

Nejšťastnější den nejmocnější ženy Třeštění letitého popularizátora 108

Ve čtvrtek 1. května 1851, v den britského státního svátku, Londýn praskal ve švech. Během dopoledne dorazilo k Hyde Parku na tisíc kočárů a 2000 drožek, které způsobily dopravní zácpu trvající skoro půl roku. Tamtéž vyrazila ze svého sídla v Buckinghamském paláci i ekvipáž s královnou Viktorií, jejím manželem a dvěma nejstaršími dětmi. Když dorazili k cíli cestou lemovanou jásajícími davy, otevřel se jim pohled na právě dokončený monument ze skla a kovu – Crystal Palace. „Už první pohled železným mřížovým brány do příčné lodí na kývajících se palmy, květiny, sochy a bezpočet lidí, zaplňujících galerie a sedadla, a uvítání fanfárami, to vše působilo nezapomenutelným dojmem. Byla jsem velmi dojata,“ napsala později královna. Když vstupovala dovnitř, šestisetlávý sbor za doprovodu mohutných varhan a půl milionu shromážděných lidí zpíval státní hymnu. Uvnitř pak došlo na projevy. Manžel Albert popsal průběh příprav, Viktorie vyjádřila spokojenost a arcibiskup z Canterbury se pomodlil. První světová výstava byla zahájena. „Byl to nejšťastnější, nejnádhernější den v mém životě,“ vzpomínala později panovnice tehdy nejmocnější země světa.

Na výstavě měl velkou zásluhu právě Albert, mimo jiné předseda Královské společnosti umění. To ona roku 1848 přišla s nápadem „nabídnout živý obraz stupně vývoje, jakého lidstvo dosáhlo, a také vymezit počátek, od něhož budou moci všechny národy směřovat své budoucí úsilí“. Princ byl rovněž hybatelem přípravného Královského výboru, který to všechno zorganizoval, nutno říci, že navzdory značnému odporu veřejnosti.

Výstava byla tak zajímavá, že se na ni královna několikrát vrátila a strávila tam i část dne svých 32. narozenin. (Aby návštěvník shlédl všechno „to nejlepší, co lidská vynalézavost, umění a věda dokázaly vytvořit“, musel ujít 17 kilometrů.)

Hlavním exponátem byla samotná budova pro výstaviště. S trochou štěstí byl vybrán návrh Josepha Paxtona, povoláním zahradníka, který se pro její konstrukci inspiroval žebrováním obřích listů leknínu *Victoria regia* a ověřil si ji při stavbách skleníků.

Crystal Palace zabíral plochu přes osm hektarů, byl 563 metry dlouhý, 124 m široký a vysoký 33 m, takže se tam vešly i vzrostlé stromy. Spolykal 4500 tun železa a 293 000 skleněných tabulí. Jeho sestavení zabralo dvěma tisícovkám montérů osm měsíců. A celé to přišlo na 80 000 liber, vše ze soukromých zdrojů a sbírek. (Po skončení výstavy byl Crystal Palace rozebrán a přestěhován do jižního Londýna, kde roku 1936 do základů vyhořel.)

Nejrozsáhlejší byla strojírenská expozice otevřená čtyřia-dvacetitunovým blokem uhlí (skoro celá Anglie leží na uhlí). Dominovalo parní strojírenství, například obří buchar Jamese Nasmytha koval pláty pro trup zaoceánské lodi stejně precizně, jako roztloukal ořechy (tužka podávaná inženýru Serkemu čelistmi obřího jeřábu ve filmovém *Vynálezu zkázy*, pamatujete?). Nasmyth, též vášnivý astronom, sestrojil rovněž několik

výborných dalekohledů. Jeho soubor kreseb Měsíce měl na výstavě mimořádný úspěch: dostal jednu z cen a směl být předveden královskému páru.

Velkou pozornost vzbudily americké žací stroje na obilí. Byly taženy koňmi, přičemž kola skrze převody poháněla vratné nože (na způsob nůžek s jednou pohyblivou čelistí). Stěbla se hromadila do otýpek, které se musely ručně odebírat a vázát do snopů.

Chybět nemohly ani rekonstruované kostry dinosaurů (Anglie byla první zemí, kde se našly jejich ostatky).

Vůbec největší zájem však budila papírmašová *Židle pro snílka* (Daydreamer chair) od firmy *Jennens & Bettridge*. Na okraji jejího opěradla byly vyobrazeny dvě okřídlené „myšlenky“ – jedna s ptačími perutěmi a růžemi představovala šťastné snění, druhá s netopýřími křídly pak snění tiživě. Nahore prostrřed pod vycházejícím slunce povstávala „naděje“.

Ze všech 14 000 exponátů (z nich polovina z ciziny) odborné poroty vybíraly ty nejlepší. Ve strojírenství získala 17 hlavních cen z udělených 24 Británie, v designu 4 z 5 Francie.

Výstava běžela do 15. října. Navštívilo ji přes 6 milionů diváků, 25 000 si pořídilo permanentky a chodilo opakovaně. Rekordním dnem bylo úterý 7. října, kdy přišlo skoro 110 000 duší. O nedělích měli zavřeno.

Na vstupném se utřilo 357 000 liber. Po skončení zbylo v pokladně 168 000 liber, za které se opět na popud Albertův zakoupily v Londýně pozemky pro budoucí Královskou akademii výtvarných a múzických umění, pro koncertní síň Royal Albert Hall a pro významná muzea.

Výstava 1851 se stala vzorem pro další ve světě. Československo se poprvé účastnilo roku 1922 v Riu, pro nás mimořádně (kulturně) úspěšně byly Expo'58 v Bruselu a Expo'67 v Montrealu.

Tak mě závěrem napadá, proč se při všem tom holedbání taky krapet nezastydět? Jak asi by vypadala výstava toho nejhoršího z lidského díla – přehlídka válek, ghatt, slumů a uprchlických táborů, chudoby, utrpení, beznaděje. Vyspělost společnosti se přece nepozná jen podle vrcholu, ale především podle dna, podle toho, jak se chová ke svým „vdovám a sirotkům“...

František Houdek

Odposlechnuto

„Je pravda, že vaše banka půjčuje peníze na čestné slovo?“

„Ano, samozřejmě.“

„Ale co když vám peníze nevrátím?“

„To byste se potom strašně styděl, až se budete před Pánem Bohem vyznávat ze svých hříchů.“

„No jo, ale kdy to bude, že jo...“

„Mno, když pátého nezaplatíte, tak asi šestého.“

Sammael

Člověk nikdy neví, co toho na druhé straně napadne, zvlášť když kolem zuří válka.

**Radek Folprecht
technet/vojenství**

Kniha roku Sardenu 2020

1. místo (7 hlasů) Pavel Bareš: *Meta* (Host)

Pro knihu hlasovali: Petra Diestlerová, Boris Hokr, Klára Janková, Jana Jůzlová, Jan Křeček, Michaela Merglová, Kristýna Sněgoňová

2.-3. místo (5 hlasů) N. K. Jemisinová: *Kamenné nebe* (Host, překlad Roman Tilcer)

Pro knihu hlasovali: Tereza Dědinová, Zuzana Hartmanová, Jana Jůzlová, Julie Nováková, Lenka Šíková

Kristýna Sněgoňová: *Město v oblacích* (Epocha)

Pro knihu hlasovali: Renata Heitelová, Tereza Kadečková, Michaela Merglová, Václav Rác, Erik Slivka

4. místo (3 hlasy + zmínka) Robert Jackson Bennett: *Záhutí 01 - Čaropisci* (Host, překlad Milan Pohl)

Pro knihu hlasovali: Petra Diestlerová, Nikol Horáková, Tomáš Marton, zmínka: Tereza Dědinová

5.-6. místo (3 hlasy) Ursula K. Le Guinová: *Gwilanina harfa a jiné povídky* (Gnóm!, překlad Jakub Němeček)

Pro knihu hlasovali: Tereza Dědinová, Eylonwai, Boris Hokr

Adrian Tchaikovsky: *Klec duší* (Planeta9, překlad Milan Pohl)

Pro knihu hlasovali: Zuzana Hartmanová, Václav Rác, Erik Slivka

7. místo (2 hlasy + tři zmínky) Jan Hlávka, Jana Vybíralová: *Algor 4 - Chlad Chiméry* (Brokilon)

Pro knihu hlasovaly: Julie Nováková, Františka Vrbenská
Zmínky: Jana Jůzlová, Václav Rác, Erik Slivka

8.-9. místo (2 hlasy + zmínka) James L. Cambias: *Jejich moře* (Planeta9, překlad Dana Krejčová)

Pro knihu hlasovali: Erika Ena Adamcová, Tomáš Marton
Zmínka: Zdeněk Rampas

Yoon Ha Lee: *Mašinerie říše 02 - Krkavčí lest* (Host, překlad Dana Krejčová)

Pro knihu hlasovali: Stanislav Juhaňák, Jan Křeček
Zmínka: Jana Jůzlová

10.-17. místo (2 hlasy) František Novotný: *Dryák* (Argo)

Pro knihu hlasovali: Zdeněk Rampas, Františka Vrbenská

Michael R. Fletcher: *Manifest bludu 01 - Nespasitelní* (Fantom Print, překlad Zdeněk Milata)

Pro knihu hlasovaly: Nikol Horáková, Chensie Ips

Petra Slovákova: *Pán čarodějů* (Host)

Pro knihu hlasovaly: Renata Heitelová, Chensie Ips

Michaela Merglová: *Prokletá věž* (Epocha)

Pro knihu hlasovali: Míla Linc, Kristýna Sněgoňová

Benedict Jacka: *Alex Verus 01 - Předurčený* (Fantom Print, překlad Kateřina Niklová)

Pro knihu hlasovaly: Nikol Horáková, Lucie Skalíková

Joe Abercrombie: *Trocha zlé krve* (Polaris, překlad Olga Macháčová) Pro knihu hlasovali: Jiří Pavlovský, Václav Rác

Naomi Noviková: *V zajetí zimy* (Host, překlad Anežka Dudková)

Pro knihu hlasovaly: Petra Diestlerová, Michaela Merglová

Harlan Ellison: *Vrchol vulkánu* (Argo, překlad Viktor Janiš, Jakub Němeček, Richard Podaný, Robert Tschorn)

Pro knihu hlasovali: Tereza Kadečková, Erik Slivka **J. Křeček**

NON FICTION

Bernard-Henri Lévy

Virus, ze kterého šílíme

Peklo jsou ti druzí, řekl Jean-Paul Sartre, a po něm i Bender ve Futuramě a spousta dalších. Říkám si to také, když začne Bidlo mluvit o tom, jak je v práci, nebo mám vyřídit víc jak tři maily, a to mi do toho nemusí ani zvonit telefon nebo vyhrávat Skype.

Naproti tomu jiný Francouz Bernard-Henri Lévy, ač také s pomlčkou, tvrdí, že *peklo nejsou ti druzí, ale on* (ponechán sám sobě). Dalo by se to odbýt konstatováním, že tak je to u žabožroutů se vším, ale v jeho delší esejí *Virus, ze kterého šílíme*, napsané před rokem po první vlně pandemie, najdete pod francouzskou zámnou mnohomluvností řadu cenných postřehů navazujících na bonmot otce patologické anatomie profesora Rudolfa Virchowa: *Epidemie je společenský fenomén, který má i několik lékařských aspektů*.

Autor se ptá, zda nás a základy evropské civilizace ohrožuje více nemoc, nebo to, jak na ni reagujeme? Kritizuje jak ekologické fanatiky, kteří ve viru vidí trest a poslední varování matky Země, tak náboženské blouznivce, kteří pandemii dávají do souvislosti s povolováním potratů. Dobře u něho nevyčázejí ani lidé velebící lockdowny jako příležitost pracovat na sobě a hledat své vnitřní já. Za tím vším vidí hlavně bezohlednost a sobectví.

Politikům zase vyčítá, že za sebe nechávají rozhodovat lékaře, a každodenními hlášeními počtů mrtvých jen přizívují všeobecný strach populace. Ten by přitom měli mít z rostoucí moci čínského totalitního režimu. Více na <https://www.mujozhas.cz/ex-libris/bernard-henri-levi-virus-ze-ktereho-silime> Kalich, Praha 2020, překlad Jana Vymazalová

